

Резюмета на публикациите на доц. д-р Снежана Петрова Димитрова

Снежана Димитрова. *Афективният обрат в дипломацията: балкански казуси*. София: Парадигма, 2025.

„Афективният обрат в дипломацията: балкански казуси“ е монография, която представя по нетрадиционен начин как по време Първата световна война се зараждат нови тенденции, които променят света през XX и XXI век, създавайки условия за нови парадигми. Една от тези парадигми е афективният обрат в историята, и по-конкретно в дипломацията, разбран като действие на емоциите и реакциите като страх, гняв, ярост, презрение, омраза, но също приятелство, симпатия, опознаване, разбирателство, което оказва значително влияние върху взимането на решения и съответно действия във външната и оттам във вътрешната политика.

Първата и основна глава от книгата *„На хубавия син Дунав: „Империята с качества“ и България през погледа на „Нашите нови съседи“ (1917–1918)“* произлиза от историята на Българско дружество за развитие на културни и стопански сношения с Австрия и Унгария, основано през юни 1917 г. и на неговото представително издание списание-сборник *„Нашите нови съседи“* (1918), който досега е бил напълно пренебрегван в историографията. Изследването се базира на широк кръг от непубликувани и публикувани документи и изследвания, сред които се откроява документацията на тогавашната българска легация във Виена под ръководството на Андрей Тошев, значителна част от която за пръв път се въвлича в научен оборот. Върху тази богата изворова база е представен широкият контекст от отношения не само между България и Австро-Унгария, но и на този вътре в Дуалистичната монархия и нейния елит, с противоречията, конфликтите, сътрудничеството и взаимодействието между нейните две основни части, земите на Австрийската империя (Цислейтания, или *кралствата и земите, представени в Райхсрата*) и на Унгарското кралство (Транслейтания, или *земите на короната на Свети Стефан*), както и на нейните многобройни народности извън немците и унгарците, стремящи се към различни форми на федералистично или триалистично преустройство на Монархията. Важен сегмент от тази част е представянето на още по-широкият контекст, свързан с общоевропейските усилия през 1917 г. за прекратяване на Първата световна война и сключване на т.нар. „мир по споразумение“, както публични – чрез дипломатическата формална инициатива на Ватикана и т.нар. Трета цимервалдска конференция на социалистите в Стокхолм, така и тайни – чрез непреките австроунгарско-френски преговори за мир.

Главата изследва и реконструира историята на Българското дружеството за развитие на културни и стопански сношения с Австрия и Унгария, създадено през юни 1917 г. в София от видни представители на българския интелектуален и стопански елит, ръководено от проф. Любомир Милетич и ползващо се с подкрепата на правителствата и политическите елити в София, Будапеща и Виена. Анализирайки различните дейности на дружеството и двете му най-видими прояви през 1918 г. – Изложбата на художествените занаяти на Австрия и Унгария в София и списанието-сборник *„Нашите нови съседи“*, монографията показва особеното значение на преследването на положителните емоции в двустранните отношения, а именно на сближение чрез опознаване с посредничеството на културата и икономиката в името на добросъседството и приятелството. И двете инициативи са подкрепени и до голяма степен осъществени от административния, културен и

стопански истаблишмънт на Дуалистичната монархия. В тясна взаимовръзка с това е създаването за австрийско дружество за изграждане на Дом за български студенти във Виена, в който влизат именити представители на аристократично-правителствените среди на империята начело с принц Франц фон Лихтенщайн. Така сдружени в усилията си представители на десния културен и стопански елит от България и Австро-Унгария са изминали пътя на опознаване в различни обстоятелства и условия през образованост и възпитание, в които са се пораждали споделени ценности относно разбирането и усвояването на заобикалящото чрез посредничеството на културата, започнали са да се сближават, зачитайки и уважавайки се взаимно. Елитите от средното и долното течение на река Дунав остойността формите на този обмен, за да оценят ефикасността на икономията на *приятелството* и качеството на отношенията, които тя изгражда, като фундамент за еманципация на интелектуалното. Приятелските кръгове и личните връзки на тези интелектуални и стопански елити са практически самото условие за възможност да се произведат форми и установят методи за въздействието върху политическото.

Така главата не само изследва непознати досега аспекти от отношенията между Австро-Унгария и България през 1917-1918 г. в световната и българската историография (например, двете известни монографии на Туше Влахов и Милчо Лалков се концентрират върху периода 1914-1916 и практически подминават българо-австроунгарските отношения през 1917-1918 г.), но и показва особеното значение на афектите в тях на фона на многопластовата многонародностна картина на самата Двойна монархия и на напрегнатата динамика на въвличащата в разрушителния си вихър и обединяващата и взаимосвързващата всички европейски страни Голяма война.

Втора глава, *„За контекста и историята на „Защо война?“*, е посветена на продължението на търсенето на взаимодействие и разбирателство между интелектуалните елити от междувоенна Европа и по-специално върху дебата за дълбоките, скрити пружини, които движат обществата към война, воден между Зигмунд Фройд и Алберт Айнщайн през 1933 г. Когато в нея носителят на Нобелова награда за физика проявява гнева си към „интелигентността, която не е приучена да черпи от преживяното“, той с това изявява особените дефицити в изследванията за Първата световна война. А тъкмо те, доколкото остават трудно преодолими и до днес, ясно очертават онова друго място на историческия опит – преживелищния (индивидуален и колективен), от което задълго се отклонява научният обектив на историците. Те трайно са изключили досега от изследователския си интерес *самото друго наследство* на Голямата война – миналото като афективно и паметта като афективна.

Третата глава *„За невидимото наследство на Голямата война, което залага капаните на Парижкия мир и протяга сянката си върху XXI век“* проследява особеното афективно състояние на френско-сръбските отношения, произлезли от примера и зададеното от Първата световна война, което връхлита както сръбските маси, така и водещите френски и сръбски държавници в края на XX и първите две десетилетия на XXI век. Главата се фокусира върху „процесите, които правят индивидуалните емоции колективни и оттам политически“. Визуален образ на това наследство от 1914-1918 г. е Паметникът на благодарността към Франция, издигнат на ключовия парк-възвишение-крепост в сърцето на Белград. През юли 2019 г. френският президент Е. Макрон именно пред този паметник се обръща с реч към домакините, в която възбужда емоциите от миналото, заигравайки със сънища, мечти и желания, с чувствата и настроенията на индивидите и общностите, търсейки да постигне прагматичния интерес на френската дипломация. Богатата на емоции реч завършва с възклицанието „Да живее реализмът между нашите две страни!“, което отправя към

хоризонта на реалполитиката, изразен в проблематичната за публиката му европейската перспектива за Сърбия без Косово.

И трите глави на монографията са обединени през самия подход към историята на войната – теоретично и методически, и през сюжетните им линии се разкрива как чрез Българско дружество за развитие на културни и стопански сношения с Австрия и Унгария десните елити изминават път на сближение чрез опознаване в културен и стопански обмен. Историята на този процес в сравнителен план с историята на новия хуманизъм в рамките на Обществото на народите – центъра на тежестта на втората глава, показва къде и защо се засрещат интелектуалците на България и Австро-Унгария като идеология и парадигма за разбиране и променяне на света, и къде се раздалечават. Монографията се основава на богата база от неизползвани привличани за пръв път в научно обращение архивни документи, както и на значителен историографски корпус и открехва завесата към непозната история на отношенията между България и Дунавската монархия през 1917 – 1918 г., както и към малко известни факти и събития от интелектуалната история на Европа от 1932 – 1933 г., показвайки балканското присъствие в институциите на сдружените интелектуалци в хоризонта на новия хуманизъм. А в третата глава се разглеждат заложените от Първата световна война капани – всъщност на едно минало, което неосмислено и неусвоено поставя въпроси пред съвременната историография на Сърбия.

Снежана Димитрова. *Възстановяване... Репарации... Гаранции...: Франция и балканските славянски държави (септември 1918 - януари 1920)*. Благоевград: УИ „Неофит Рилски“, 1998.

Тази книга се интересува от френската политика към две балкански славянски държави – България и Сърбия, за времето от Солунското примирие (септември 1918 г.) до закриването на Мирната конференция в Париж, практически състояло се с разпускането на Върховния ѝ съвет (януари 1920 г.). Като фокусът съвсем не е само върху събитията, които я очертават и основно характеризират. Обратно, тя изследва външнополитическото действие чрез структурнофункционалния анализ на социалнополитическите механизми и емоционалнопсихологическите фактори, които имат определяща роля при формиране на стратегикоикономическите начала на следвоенната дипломатия на Третата Република. Тъй като тъкмо те преместват центъра на балканската ѝ политика от Османската империя към преструктуриращото се социалнополитическо пространство на Средна Европа. Това научно усилие се основава на теоретичен модел, който доколкото е свързан с изследванията върху механизма на вземане на решение, поставя на преден план ролята на действащите лица (наричани политически и социални агенти) без да загърбва съответния контекст от връзки-отношения-институции, откъдето изплуват определени структури на международните отношения. И със самото това се разкрива и онази друго скрита среда (на отношения, включително емоционални), в която се правят индивидуални и колективни избори, за да се проясни как самата политика постепенно губи строгия си, сякаш само рационален регистър, оголвайки други свои невидими двигатели и ресурси – чувствата и страстите. Затова тук френската политика е анализирана, първо, като резултативната величина от действията и противодействията между правителство – дипломатически екипи –

обществено мнение; второ, това политическо действие се изследва и като краен продукт от въздействието на военния и интелектуален елит върху различните центрове на правене на решения, и от трета страна, тази политика се изучава в краткото време на конюнктурата (на факта, събитието, индивида) с референции към продължителното време (на структурата). Изследвайки балканската политика на Франция във времевите нейни трептения и продължителните ѝ изменения, тази книга цели да очертае принципите, които формират френското външнополитическо действие. И оттук да разкрие не само системата от политически възгледи на управляващите среди, но и определящите черти на френската национална идеология; идеологията, която предопределя до голяма степен и френското външнополитическо действие на Балканите. Цели и научни амбиции, които на свой ред насочват вниманието към определени свидетелства и документи от архивните масиви, които се въвличат в научно обръщение, привилегировайки и конкретни изследователски методи при техния анализ.

Така, в контекста на теорията и методите, които анализират състоянието на дипломатикополитическите отношения през призмата на механизма за вземане на решение, при който се отчита тъкмо тежестта на *иррационалното* (страстите) върху иначе представяните за прагматично рационални външнополитически действия, се изследва *какво на практика* се случва при конкретното осъществяване на френските принципи на „възстановяване..., репарации... и гаранции...” по отношение на победители и победени на Балканите, за да се очертае раждането на една нова Европа.

Книгата ясно разкрива как резултат на така провежданата от Франция, като подкрепяна от съюзниците ѝ, политика в Париж се създава *не широко прокламираната Европа на националното самоопределение*, а една друга Европа – *на стратегическата сигурност*; тъкмо тази нова Европа обаче води до нова реалност – останалите милиони извън етническите граници на своята Майка-Родина, факт, който предопредели и появата на нов прецедент в международните отношения – договорите за защита на малцинствата, който страните от Източна Европа, победители и победени трябва да подпишат, договори, за чието прилагане гаранции са големите победители. Наличието на тази нова международна практика обаче е показателна за края на една *утопия* – еманципацията на *нацията-държава в етнически справедливи граници* (конституирани в проекта на културнацията). Нещо повече: очертаните нови стратегически разграничения между победители и победени са защитени с концепцията за *вечни враг*; като тази концепция на свой ред налага създаването и пускане в политическо обръщение на образа на негативният мой/наш друг, а именно – *врагът, вечно агресивно алчен, заплашващ сигурността на съседа си*; заплаха, която от само себе си предполага и *естественото* – *стратегически осигурена граница срещу този неприятел*. Затова тази *нова Европа* – на стратегическата сигурност, която обаче еднакво не удовлетворява и победители, и победени (чиито хоризонти са крайно непримиримите им военнополитически цели), превръщайки Мирът, от който тя се породи в примирие. *Вечният мир става химера*, засенчван от властовата сянка на непреработеното от неговите договори *друго* историческо наследство на Голямата война – *афектите*. Защото у първите (победителите) е оставила чувството за *нереализираните, но щедро ръсени обещания*, а за вторите е *зачертала едва пробудени надежди за друга справедливост* – чуваща, изслушваща болките и страданията на другия (врагът); а тя съвсем не е безпрецедентна, а факт на консервативно политическо мислене, което не „унищожава врага си докрай, за да опази собствения си свят цял” (примерът на Вестфалска Европа от XVII век).

Dimitrova, Snezhana. Exile and Champion of the Disabled: Dorina Iliva-Simpon's Journey from Bulgaria to Mauritius. In: Healy, Roisin (ed.), *Mobility in the Russian, Central and East European Past*, London: Routledge, 2019, 152 –163.

Статията показва конкретен пример за взаимодействие между две различни социални групи – принудителните изселници и заточеници в резултат на политическите развития в Европа и извън нея след началото на XX век, и на хората с увреждания. Макар и по различни причини, и двете групи са лишени от свобода на движение и са подложени на маргинализация. Текстът изследва връзката между двете групи чрез забележителния живот на Дорина Илиева – Симпсън, изселничка-бежанка от България след Втората световна война, която става покровител и защитник на хората с увреждания в колониалния и постколониалния Мавриций. Принудена да напусне родината си, след като комунистическия режим след 9. IX. 1944 г. физически ликвидира и публично обществено заклеймява баща ѝ Ненчо Илиев като фашист, Илиева се омъжва за британския дипломат Феърбейрн Симпсън и го придружава в неговата служба в Мавриций. Пренебрегната от другите колониалистки съпруги като неприятна чужденка заради славянския ѝ акцент, Илиева се чувства изолирана и отхвърлена в рамките на нейната общност. Изследването показва как нейния опит с придвижванията и чувството за заточение – както от България, така и от британското „експат“ общество в Мавриции, я подтиква да се застъпи за тези, чията мобилност е най-ограничена. Нейната благотворителност далеч надхвърля нормите за колониалистки съпруги и е свободно от високомерието, характерно за тях. Илиева са посвещава на мисията за подобряване условията за хората с увреждания сред местното население, особено жени затворени в приюти за душевно болни, деца с полиомиелит и хора с трайни увреждания. Тя основава през 1961 г. и ръководи дома Cheshire Home Tamarin като част от мрежата, иницирана след Втората световна война от известния благотворител лорд Леонард Чешър.

Dimitrova, Snezhana. “Exécutions pour l’exemple dans l’armée bulgare (1915-1918)”. In: Rémy Cazals et al. (eds.), *La Grande Guerre pratiques et expérience*, Toulouse, Privat, 2005, pp. 227-237.

Статията се основава на анализ на различни документи: архиви на военни съдилища, полкови истории, доклади за морала на войниците, кореспонденция, разменяна от българския генерален щаб, щабове на различните армии и военните прокуратури; акцентът тук е особено върху непубликуваните произведения на Ненчо Илиев, свързани с Първата световна война (военен кореспондент, писател, близък до царското семейство и отговорен за различни цивилни мисии през междувоенния период, убит от комунистите през октомври 1944 г.), които правят възможно е да се разбере както работата на колективното идеологическо и политическо несъзнавано, така и травмата чрез спомена и паметта за войната. Това изследване заимства от психоаналитичния литературен подход към военните истории, който ни позволява да отворим полетата на потиснатите, от дискурсивния анализ, който разкрива идеологията във военните истории, която се опитва да

обедини въображаемите и реалните условия на живот по време на война, и от микроисторията, която прониква до индивидуалното ниво на опит. Под натиска на нормативните ценности на буржоазното общество, това преживяване е потиснато и от идеологията, която се опитва да преодолее пропастта между очакванията и реалността, която третира травматичното преживяване, като изтрива образите на екзекуцията на войници неизпълнители и който изразява нелицеприятно военно преживяване, пазещо спомена за слабост и предателство. В този контекст статията разглежда сложната реалност на бързите екзекуции и следвоенните им репресии чрез ефектите им върху политическата радикализация в България между двете войни.

Dimitrova, Snezhana. Der Mensch im Krieg Krisen der modernen Identität im Angesicht des Todes, Bulgarien 1915–1918. In: Veit Didczuneit/Jens Ebert/Thomas Jander (Hrsg.). Schreiben im Krieg – Schreiben vom Krieg. Feldpost im Zeitalter der Weltkriege. Essen: Klartext, 2011, pp. 165–177. ISBN 978-3-8375-0461-3.

Статията е част от проучването на Първата световна война и българския дискурс за модернизация: вграждането на войната в дискурса, рационализирането на реалността на войната, трансформацията на „ненормалното“ в „нормално“ чрез интимизирането на военния опит в практиката на текстова изповед. Тя се основава на изследване на интимни войнишки дневници, съдържащи най-малките детайли от „обикновен ден на фронта“, за привидно незначителни ежедневни събития, „случайните мисли“, както професионалистите във войнишки палта често наричат своите наблюдения, написани в тишината на окопа, също на писма, написани в очакване на следващата атака, за да позволят на „разкъсаното от страдание и болка сърце на войника“ да говори. Тези документи са онези острови на интимност, където „човекът на война“ опитомява непоносимата реалност на ежедневната война (разкъсаните тела, ужасите на разрушението, страхът от смъртта). Защото по този начин той ги отчуждава като друга реалност от своето същностно присъствие в окопа: конструирания интимен свят в текстовата реалност на споделяния опит. Настояще в окопите, чийто архив, свидетелствата на войниците, са по-скоро свидетелства за тяхната обзета от криза идентичност, като документация за „непоклатимата мъжественост на българския войник“. Именно от тази гледна точка свидетелствата на войниците, дълго смятани за незначителни от историците на „Великата война“, придобиват особената стойност на историческите документи, защото разкриват една различна реалност – тази на войната като преживяване.

Dimitrova, Snezhana. “The Experienced War and its Legacy: Case Study of Bulgarian Soldiers’ Letters, and Notebooks of Balkan Wars”. In: Türkeş, Mustafa (ed). *The Centenary of the Balkan Wars (1912-1913): Contested Stances*, V.1, TTK, Ankara, December 2014, pp. 577–591. ISBN 978 - 975 - 16 - 2942 – 5.

Въз основа на казус от военновременни писания на войници (дневници, тетрадки, романи, пиеси), тази статия има за цел да подчертае как преживяната война (артикулирана чрез тези документи) прави достъпен, наред с други, аспект от военната история, който не е била проблематизирана или тематизирана в предишни проучвания: неефективността на военната цензура и слабостта на военното право свидетелстват, че е била водена друга драматична, ежедневна война, не по-малко патриотична от военната, войната срещу недостига на фронта (на материални нужди,

на военни и стратегически ресурси, на санитарни и медицински доставки) и срещу емоционално-психологическа депривация. Тази друга, невидима, война срещу видими и невидими, вътрешни и външни врагове показва друг, горчив спомен (от ежедневието на фронта): за липсата на социална солидарност, вяра и състрадание, добро военно ръководство и дисциплина... Този аспект на военния опит (в неговата афективна реалност на страдание, болка, страхове, ярост, омраза..., всички от които свидетелстват за социалните конфликти, през които индивидът влиза в обществото) добавя нови нюанси към разбирането ни за контекста, в който историческата драма на българското общество между двете войни трябваше да се развие, включително съдът срещу правителствата, отговорни за двете национални катастрофи; процес, чиито обвинения включват лоша организация на санитарното снабдяване по време на Балканските войни.

Dimitrova, Snezhana. 'My war is not your war': the Bulgarian debate on the Great War. 'The Experienced War' and Bulgarian modernization'. – *Rethinking History*, 2002, 1, 15–34.

Студията изследва как опитът от Първата световна война е представен и инструментализиран в междувоенна България в дебати за социалната и политическа модернизация и за националната идентичност. Основният акцент е върху мемоарните текстове на група запасни офицери, които са интелектуалци от средната класа. Тези автори изграждат общата конвенционална картина на окопната война като „войната на калта“, която всъщност отразява техния собствен субективен опит много повече, отколкото този на масата наборни селяни. Ключово намерение на тези текстове е да се проумеят корените на поражението на България във войната, което до голяма степен се приписва на предмодерната местна привързаност на селянина към семейството и селото, което му пречи да стане наистина „национално мислещ“, въпреки че политиките също са обвинявани за това, че не успяват да преследват политика на социална солидарност, която би запазила интегритета на селяните. Запасните офицери се интересуват силно от социалното и психологическото въздействие на войната и се стремят да извлекат поуки от собствения си военен опит, които биха улеснили установяването след войната на здраво политическо ръководство, социална солидарност и единна нация от модерни патриотични „морални индивиди“. Официалните практики за мемориализиране също се стремят да създадат чувство за национална солидарност чрез включване на отделни жертви и оцелели в националната политика, но има напрежение между този проект и намеренията на запасните офицери. По този начин писането на мемоари също е опит да се събере социален и политически капитал за тези индивиди и тяхната социална група и да се създаде пространство извън официалната политическа и военна памет. Възприемането на „На Западния фронт нищо ново“ на Ерих Мария Ремарк демонстрира напрежението между тези конкуриращи се дискурси на паметта, но също и съпротивата на публиката срещу всички тези елитни наративи и възприемчивостта ѝ към фундаментално по-песимистичното послание на Ремарк. Намерението на всички тези проекти за памет обаче е основно идеологическо и ориентирано към бъдещето.

Dimitrova, Snezhana. Taming the death: the culture of death (1915–18) and its remembering and commemorating through First World War soldier monuments in Bulgaria (1917–44). – *Social History*, Routledge, vol.30. n.2, 2005, 175-195.

Тази статия се фокусира върху трансформацията, която се е случила във възприятията, образите и представите за смъртта на българските войници, които са артикулирали техния спонтанен интимен военен опит, породен от държавната и местната церемониална култура на траур в съчетание с официалните и регионални архитектурно-скулптурни политики за изграждане на паметници. Второ, изследването анализира различните идеологически стратегии на тези култури и политики, които са се опитвали да осмислят смъртта, за да трансформират първоначалните военновременни представления в общо място на военната памет. Трето, то търси актуални социални интерпретации на така замислена и конструирана историческа памет за Първата световна война. Това проучване се основава на изследване на филмите от 30-те години на XX век и изучаване на историята и фотоизображенията на над 1900 военни паметника, документиран в архивите на Отделението за войнишки паметници и гробове и неговия Художествен съвет.

Dimitrova, Snezhana. „Not Quiet on the Front and Not Quiet in the Rear“: Of Social Anger during the First World War (The Bulgarian Case). – *Bulgarian Historical Review*, 2017, No 3–4, 101–148.

Това емпирично изследване разкрива различна, предимно скрита, реалност на историческия опит, т.е. личните страхове, мечти и копнежи на индивидите, които са имали потенциала да прераснат в колективни емоции. Чрез емпиричния и теоретичен дизайн на изследването, авторът представя българското общество във война от гледна точка на критичните ситуации от ежедневието, включващи глад, болести, смърт, корупция, несправедливост и бунт. Авторът настоява, че сценариите за това, което ще се превърне в следвоенната реалност на България, са написани първоначално в субективния контекст на специфична военна реалност – тази на практическото минало (по термина на Хейдън Уайт) на войници във война и техните семейства. Изследването показва как и защо справедливо гневният войник е създал условия за „пробив на фронтовата линия“, доколкото този гняв разкрива, че „деморализацията на фронтовата линия“ е била породена от чувствителността на войника към „несправедливостта на нещата“. Статията разглежда топографията на бунтовете (т.нар. „женски гладни бунтове“) на обикновени градски и селски жени, които са се случили на места, където са били мобилизирани най-голям брой мъже. Тя показва, че в гнева на жените „шуми ужасът на принудителното им положение“ (Маргьорит Дюра). Анализирайки тези изблици на социален гняв и различните начини, по които различни жени (от различни класи, социални слоеве и културни среди) протестират срещу войната (бунтове, петиции, индивидуални и колективни писма, адресирани от български и турски жени до официални институции), текстът тематизира политическото и гражданско участие на жените, провокирано от тоталната военна мобилизация.

Статията идентифицира новите източници на еманципация на жените по време на войната, включително афективната реалност на техния опит, и по този начин подчертава, че публичното изразяване на гняв от страна на жените е успяло да разкрие източника на корозия на социалната тъкан, лежащ в корупцията и „силите, които са склонни да корумпират“.

Фронтът и тилът са свързани от гняв срещу социалната несправедливост. Нещо повече: изследването показва, че ако съпругата на войника се е осмелила да стигне толкова далеч, то е било защото е била овластена от самия закон, чиито разпоредби са насочени към еманципация на бедните и необразовани жени, майката или съпругата на войника, за да се ограничи възможността за корупция от страна на местните власти, възможност, която би застрашила основната цел на закона – гражданския мир. Изследването се основава на архивни материали, които все още не са напълно

„отворени“, включително документация на военни съдилища, писма на жени, прихванати от цензура, доклади на цензура (някои от които вероятно са подготвени от жени), частни архиви на жени социалистически активистки, мемоари за женски бунтове и др. Изследователските методи на изследването са разработени и операционализирани в интердисциплинарната област на микроисторията и теорията на афекта.

Dimitrova, Snezhana. Dorina Ilieva-Simpson's Persistence, Struggle and Quest for Justice - Case Study of Woman Empowerment within Transitional Societies. – *Bulgarian Historical Review*, 2019, No 1-2, 150–197.

Студията изследва биографичния случай на Дорина Симпсън, по рождение Ненчова Илиева, конкретния случай на упоритостта, борбата и търсенето на справедливост на една жена в две много различни общества в преход: бързо комунизиращата се постбуржоазна България между 1944-1948 г. и трансформацията се колониален Мавриций от 1950-1960 г. и постколониалния период от 70-те години на миналия век. Като признава историчността на овластяването на една жена и анализира разнообразните и сложни ресурси на нейната специфична женска икономика – на „наслада от възможността за поемане на риск и един вид откритост“ (Сиксус/Мичъл), това изследване ще подкрепи твърдението на Цветан Тодоров, че „отношението да бъдеш спасител не е присъщо на конкретна национална традиция или социална среда, а е въпрос на личен избор“. Чрез засилване на концепцията за женската икономика, в рамките на капиталистическата икономика на отношенията на обмен на дарове, студията проявява ролята на културното посредничество на жените между полетата на политическите и социалните сили, а тази роля е история за овластяването на жените в рамките на несправедливите общества в преход. Така че това изследване показва защо социалната продуктивност на нейната женска упоритост, борба и търсене на справедливост завършва с включването както на справедливост, като признание за несправедливости, така и на липса на структурни неравенства (Хонет/Дурн) за безпомощните, една жена получава друга „печалба в замяна“, афективната – тя се справя с историческата си травма.

Изследването се основава на личния архив на Дорина Симпсън и документи в национални архиви (български, британски и италиански) и международни организации (Световната здравна организация и Световната федерация за психично здраве, МКЧК), до които ме доведе откриването на специфичните локуси на нейното социално изключване и престижно признание. То е концептуализирано в рамките на микроисторическа парадигма; така че подходите му остават чувствителни към това как индивидите преживяват исторически събития, като оспорват парадигмите на нормата и властта.

Димитрова, Снежана. За залозите на едно ученическо телевизионно състезание по история. – *История*, 2019, №3, 307–326.

Тръгвайки от ученически грешки по време на телевизионно състезание по история в националния ефир, симптоматични за „състоянието на нещата“, и основавайки се на теорията за афекта, студията поставя въпроса за теоретичните и емпирични дефицити в историческото образование и културното формиране на учениците. Тя тематизира през исторически примери ролята на отношенческия контекст, в който се усвоява и възплътява знанието, за да се проблематизира и другият контекст на познанието – афективният. И със самото това тя обръща научния фокус към ролята на скритите учебни програми за гражданско образование по история, които практически днес залагат нашето утре.

Димитрова, Снежана. „Моята земя”, „моята сцена“, „моето пробуждане“: фигуративните преживявания на природата по време на голямата война (1914-1918) и българската модерност“. – *Критика и Хуманизъм*, 2000, №2, 205–227.

Този текст се стреми да анализира отношенията на „човека във война“ с природата (разположена в три „реалности“: климатични условия, пейзажна естетика, професионално владение на трудни терени като планини, блата, реки и т.н.), за да разкрие типове култура, чиито значения и ценностно-нормативни кодове, разгърнати в конкретните практики и образи на войнишкото фронтово ежедневие, оформят очертанията на българската (не)модерност. Реконструкцията на възприятията за природата чрез непосредственото интимно преживяване на „война“ (селянин, занаятчия, интелектуалец, професионален военен) на различни ситуации от фронтовото ежедневие, както и техните следвоенни инструментализации, потвърждават хипотезата на автора в три основни точки. Първо, военният опит ускорява в различна степен и на различни нива типичните за модерността процеси на „индивидуализация на живота“ („тялото: неговото третиране и позициониране в съответната среда”), на „отваряне на полетата на изтласкани“ (конструиране на „любовната ситуация“ като място на интимност и еротично преживяване), на „интернализация на постматериални ценности“ – повишена професионализация и реализация на натрупан и концептуализиран житейски опит, на „разделяне на частното от публичното“ (чувствителност към комуникативните и експресивни пространства на писмената култура за сметка на устната култура; запазване на идентичността на публичната личност: патриотични жестове и вътрешно индивидуално оценяване на националната символика), на „увеличаване на социалната значимост на индивида“ (избягване на маргинализирането на собствените преживявания, осъзнаването на биографичния аз и легитимирането му чрез дискурсивната „преоценка“ на военния опит в българското междувоенно публично пространство). Второ, опитът от войната възпроизвежда възприятията на жизнения свят за патриархалност, създадени от опита на аграрното производство: „прекалено практичната естетика на непосредствената полза и вреда“. Трето, опитът от войната разкрива „местата“, които освобождават „ситуациите на модерността, потиснати от патриархалните норми“ (напр. осъзнаването на функциите на компенсация, ако „люксът-комфорт“) или събуждането на чувствителността на патриархалния свят, който е бил маргинализиран от модерността (напр. социалната емпатия на професионалния военен, генерал В. Вазов, вижда в климатичните промени „не проблемите на телесния дискомфорт на запасния“, а загрижеността на „селянина в униформа“ за реколтата = сигурност на живота); пробуждания и освобождавания, които показват социално-психологическата стабилност на „схемите на възприятие, оценка и действие“ (които задържат и комбинират пространствата на двата свята в индивидуалния житейски опит).

Димитрова, Снежана. „И често пъти в него се пречупваше рицарят“. (Голямата война, нейните преживявания, тяхната поствоенна инструментализация и българската модерност, 1918 – 1945 г.). В: Снежана Димитрова, Елена Тачева. *Рицари и миротворци на Балканите: народи, преселения, поклоничество*. Благоевград: УИ „Н. Рилски“, 2001, 313–359.

Имайки като заглавие наименованието на аналитичната статия на А. Разсуканов от 1930-те за преживяната от неговото поколение „война на калта“, този текст се концентрира върху изследването на войната като преживелищен опит, от една страна, а от друга в подчертаване на тежестта на травматичния военен опит като отношенчески контекст върху процеса на българската поствоенна модернизация. Анализът се основава на повече от 2 500 картички и писма от войната, 7 офицерски дневника, писани в окопите, архива на Цензурния отдел към Щаба на армията, ценен за настроенията на фронта и в тила, за да се изведе и контекстуализира културния и социален опит от непосредствено преживяване на ситуации от военното всекидневие. Акцентът е върху четири изследователски случая на интимен всекидневен опит, за да се слезе на индивидуалното ниво на перцепции, схващания и оценки през микроисторическите методи и оттук да се осмисли доколко българската модерност се състоява в самия процес на ускорена жизнена индивидуализация, разбиран през теорията ката отваряне на изтласканото, интернализация на пост-материални ценности, отделяне на частното от публичното, превръщането в ценност на социалната значимост на личността. Което на свой ред допуска да се изследва войната преживяване като процес на разкриване, промяна и унищожаване на сетивности и чувственост, на пораждане на нов всекидневен опит. Какво се случва с този опит? Достъпът до този процес става възможен тогава, когато различните дискурси, артикулират войната като интимно преживяване в публичното и инструментализацията на образите и перцепциите на войната като всекидневен опит започват да формират социално-политическия и културен контекст на българското поствоенно общество (1920 – 1940), но до степен да превърнат войната в значимия друг, формиращ отношенията между трите нива: индивид, общество, държава; те изпълват отношенческия контекст, в който се правят избори и изгражда действено отношение към заобикалящото. Затова спомените, политическите речи, военните дискусии, артикулирайки българския дебат за войната, са вторият важен ресурс за това изследване. Още повече, че този дебат започва с процесите за „съдене на виновниците за националните катастрофи“ и отваря в публичното много от изтласканото от колективно несъзнаваното от официалния дискурс, за да направи видим механизма на превръщане на участието във войната в символен капитал и белег за измерване на социалната значимост на индивида в поствоенното общество, но и допуска вписването на индивидуалния биографичен опит в колективния по начин да се създава контекст за справяне с военните травми – индивидуални и общи загуби, личностни и национални поражения. И оттук изплува и състоянието на нещата, които обикновено назоваваме като българска модерност, за да се очертаят устойчивите места на съпротива и участие на индивидуално и колективно ниво в българските и исторически и политически трансформации.

Димитрова, Снежана. „Твоята смърт“ и „безразличната смърт“: човекът на война пред лицето на смъртта, 1915-1918 г. и кризите на модерната идентичност“.. – *Балканистичен Форум*, 2001, 1-3, 107 –135.

Текстът изследва нагласите на човека във война, изправен пред смъртта чрез теоретичния подход на Ф. Ариес и въз основа на анализа на войнишки писма, дневници, бележки на военни психолози на фронта, военни доклади и регистри на Отдела за цензура за разположението на бойците. Очертавайки конотационните пластове на двете основни фигури, артикулиращи човешкия

житейски опит: „твоята смърт” и „безразлична смърт”, статията описва ситуациите, произвеждащи кризите на идентичността на модерния и патриархален индивид, където спонтанният военен опит е артикулиран в образи на „смърт-разочарование“, „ужасна смърт“, „смърт-унищожение“ и „героична смърт“. След това показва образното преживяване на смъртта чрез дискурсивните оценки на военния опит (1915-1918), за да разкрие начина на конструиране на образите, в които е поставен другият, образи, които реконструират личното познато и/или непознато-непознаваемо себе си, пораздащо най-острата криза на идентичността на съвременния индивид: проблематичното общуване със себе си и заобикалящия свят.

Студията се занимава също така с дискурсивните практики на следвоенните мемоари и символичното производство на официалната траурна церемониална култура, за да покаже идеологиите, чрез които се търси намаляването на пропастта, разделяща опита от дискурса на опита върху основата на теоретичния подход на социалната история. Идеологически усилия, които „опитомяват” смъртта, преосмисляйки я чрез структури като „Почетен траур”, „Патриотично наследство” влагат във фигурите „Паднали за Отечеството”; структури, чрез които се приема и пренася реалността на скъпите човешки жертви на нивата на символичен и реален капитал, съответно висок морален статус на близките и оцеляване и търсене на пенсии и помощ от държавата.

Dimitrova, Snezhana. (Im)possible retour chez soi des prisonniers de guerre de 14-18: le cas bulgare entre les deux guerres. In: Rémy Cazals and Pascal Payen (eds.). *Les prisonniers de guerre à travers l'histoire. Contacts entre peuples et cultures*. Toulouse: Privat, 2003, 257-279. ISBN 2-7089-0522-8.4

Текстът изследва сложните преживявания и предизвикателства, пред които са изправени българските военнопленници по време и след Първата световна война. Изследването реконструира преживяната интимност на „ситуацията да бъдеш военнопленник“ във всекидневието на пленническите лагери и осмисля този опит на масите (150 000 хиляди български войници стават военнопленници според клаузите на Солунското примирие от ноември 1918 г.) през тяхното въздействие върху индивидуалната и колективна биографична траектория на оцелелите и влияние върху социалната история на България между двете световни войни. Текстът проявява потенциала за кризи на идентичността поради противоречията на личния опит с хоризонта на обществените очаквания. Изследването отделя специално внимание на трудната социализация на мъжа, завръщащ се у дома и на реалността на сложните отношения на экс-военнопленника с обкръжаващия свят, която е отразена от тогавашните юристи, социолози, писатели и военни психолози.

Димитрова, Снежана. Когато теорията на историята се мисли за излишна. – *Социологически проблеми*, 2005, №1–2, 105–130.

Текстът задава въпроса *Кой е Авторът в историята*, за да сблъска авторката и историците на прехода с мисленето на историческия занаят през телеологичната траектория на „Аз-а на историчката/историка“ и преодоляването на Фукоянското презрение към интелектуалната автобиография като условия за въвеждане на рефлексивността в историческото производство. Анализирайки културните образци на българската историография в преход, като изследва „какво“ не допуска да се състои дебатът за историографското наследство на 70-те и 80-те, този текст

проблематизира съ-участничествата в създаването на културен контекст на прехода, който прави трудно сбогуването с реформаторския комунистически дискурс на идентичността от 80-те. Работейки с учебника на прехода като *функционално място на паметта и функция на историографията*, той очертава как историографията на прехода се опитва да каже „сбогом“ на политическата история и конвенционалния исторически наратив в условията на историографска традиция, която „мисли“ теорията за излишна.

Димитрова, Снежана. Наказателните войнишки разстрели. Война, Травма, Памет. Исторически казус, стр. 197-215. – В: Баева, Искра (съст.), *Толерантният националист*. София: Парадигма, 2009, 197-215.

Студията цели да привлече интереса към особено болезнен военен опит – смъртните присъди на фронта и изпълнението им от командата за разстрел, – който бива задълго маргинализиран и потискан от официалната военна памет на междувоенна (1918-1944) и пост-комунистическа (1989-2008) България. Насочвайки фокуса към сърцевината на травмите от Голямата война, каквито са практиките на войнишките разстрели за назидание, изпълнените смъртни присъди на военно-полевите съдилища, войници разстреляни без присъди заради самонараняване, неподчинение и нарушаване на военната дисциплина в момент на атака, този текст поставя въпроса за техните архиви. Анализирайки широкия регистър на официалните документи от военно-полевите съдилища, от преписката на Генералния щаб с главнокомандващите на армиите и военните прокурори към отделните дивизии за процеси по Военно-наказателния закон, от полковите книги, отбелязващи съобщения за изпълнени военни присъди на войници от съответните части при вечерните проверки, този текст се интересува от едни други свидетелства, а именно на оцелелия участник; и от метода на тяхното изслушване.

Така вървейки по следата, очертана в ситуация на биографична засегнатост, за да търси документа за „безчестието на без-честните“, микроисторическото изследване отвежда до особен архив („тялото“ на „живия свидетел, жертва, оцелял участник“), конструиран през травмата („смъртта обез-честение“), архив, чиито свидетелски документи (Фройдовия наратив траур) сякаш свалят маските на военния опит („смъртта обезчестение“), навлечени му от игрите на паметта и историята. Или тук микроанализът сякаш проявява как Фукоянската актуалност на архива (очертаваща „нашата история – различие на времена“ и „нашият аз – различие на маски“), удържа „безчестието на безчестните“ през системата между казано и неказано, и защо свидетелството в Агамбеновия смисъл (изискващо заслушване в празнините на свидетелските показания) покрива с чест тялото на безчестните („жертви на войнишката смъртна присъда“) в игрите между потенциала за речта и нейното случване (думите – следата на преживелищния опит – особения документ на „свидетелството за“).

Dimitrova, Snezhana. The Soldier's Death Sentence (1915–1918): Trauma, Archives, and Witness (A case study of N. Iliev's unpublished war plays and published war short stories). – *Annual for Social History*, Belgrade, 1, 2009, 7–47.

Студията се опитва да приложи мултидисциплинарен подход към изучаването на историята, използвайки някои методи на психоанализата, върху примера на драматичните текстове и прозата на българския писател, журналист и държавен служител Ненчо Илиев. Това е казус, който изследва

един изключително травматичен аспект от миналото и неговото отражение в паметта за войната: екзекуцията на войници на фронта по време на Първата световна война. В допълнение към новопривлечените извори, статията използва и други, нетрадиционни исторически източници, като например литературата и писмовната кореспонденция, които се стремят да разкрият полето на колективното несъзнавано и подсъзнавано.

Текстът се опитва едновременно да изследва сферата на идеологическото/политическото несъзнавано, но и травматичната природа на самото събиране и възстановяване на военни спомени. Тази насоченост на изследването почива на три основни стълба: 1) психоаналитичен подход към литературата за Първата световна война и нейните постижения във връзка с изучаването на полето на репресираните; 2) дискурсивно анализиране на представянето на идеологията в разказите за Първата световна война, което се стреми да преодолее пропастта между въображаемите и реалните условия на живот по време на войната и социалните последици от тази пропаст; 3) микроистория, която отваря индивидуалното ниво на преживяване, като се стреми да обърне внимание на изучаването на документи, които позволяват на тишините да говорят, като по този начин ги трансформира в наративна стратегия, която следва следите на човешки същества, „които сякаш никога не са живели“.

Димитрова, Снежана. "Без-честието на без-честните": архив, свидетелство, документ (Примерните войнишки разстрели, 1915-1918). – *Социологически проблеми*, 2009, №1-2, 277-307.

Вървейки по следата, очертана в ситуация на биографична засегнатост, за да търси документа за „без-честието на безчестните“, микроисторическото изследване отвежда до особен архив („тялото“ на „живия свидетел, жертва, оцелял участник“), конструиран през травмата („смъртта обез-честение“), архив, чиито свидетелски документи (Фройдовия наратив траур) сякаш свалят маските на военния опит („смъртта обез-честение“), навлечени му от игрите на паметта и историята. Или тук микроанализът сякаш проявява как Фукоянската актуалност на архива (очертаваща „нашата история – различие на времена“ и „нашият аз – различие на маски“), удържа „без-честието на безчестните“ през системата между казано и неказано, и защо свидетелството в Агамбеновия смисъл (изискващо заслушване в празнините на свидетелските показания) покрива с чест тялото на безчестните („жертви на войнишката смъртна присъда“) в игрите между потенциала за речта и нейното случване (думите – следата на преживелищния опит – особения документ на „свидетелството за“).

Димитрова, Снежана. „Само един свидетел“ - загуба, меланхолия и архив (Биографичният случай Дорина Илиева-Симсън). – *Социологически проблеми*, 2010, № 3-4, 53–83.

Този текст стои зад епистемологическите залози на микроисторията. Тръгвайки по следите, които „препращат към нещо различно от самите тях“, това изследване се превърна в протокол на

микроисторически практики, за да прояви силуета на „единствения свидетел“ („оцелял участник“) – бащината дъщеря Дорина Илиева – Симпсън. Нейното свидетелство – разказът за съзряването ѝ и необичайната женска благотворителност за „изключените други“ – допусна да се реконструира и изследва „архивът на един живот“ в неговата уникалност: културната ефикасност на една женска меланхолия, произведена от една загуба (на „моя баща – моя свят“). Меланхолия, чието картографиране – практиките на превръщане на едно отношение към загубата в друго, каквото е „подаваната ръка към излишните и лишените“ от „дъщерята на фашисткия писател“ – в ключа на микроисторическата парадигма, прави особено видима непроницаемата абстрактна реалност на един революционен акт: афективната реалност на историческия опит.

Димитрова, Снежана. За социалната самота на 'бащината дъщеря' (Случаят Дорина Илиева–Симпсън) . – *Социологически проблеми*, 2011, спец. брой, 218–254.

Тръгвайки от факта („зад който могат да стоят хиляди мотиви“) на овластяващ се утопичен женски идеал (за една друга благотворителност за *изключените други* в инвалидните им тела), този текст се опитва да очертае историчността на една друга женска субективизация, пораждавана в опита да се надживее женското класово социално страдание: *обезнаследяването* на буржоазната наследничка в публичното и частното след обезсилване символната ефикасност на „името на бащата“. Откроявайки онези средоточия на болезнен женски преживелищен опит, в чиято перспектива светът в своето негативно настояще („насилие и страх“, „лицемерие и несъстрадание“, „ревност и социална злоба“) става видим за Дорина Илиева-Симпсън, този текст се превърна в есе за една друга женска социална самота (в онова сякаш *не-мое-тяло*, заложник на другия), за да очертае социалната и културна ефективност на една друга социална женска икономия на вярата и състраданието. Оттук той иска да разкрие другите свидетелства, истини, факти и архиви – на *изключените други*, в чиято оптика се „изкривява“ познатото историческо минало в своето непознато *друго*.

Dimitrova, Snezhana. Of Other Balkan Wars: Affective Worlds of Modern and Traditional (The Bulgarian Example). In: *Perceptions: Journal of Foreign Affairs*, Ankara, 2013, pp.29-55.

„Никой не е толкова беден, че да не остави наследство след себе си, когато почине“, казва Паскал. Но какво наследство от войната (включително и проблема с нейния наследник) оставя войникът, който продължава да пише бележките си и да изпраща писма от фронтовата линия, когато е изправен пред нещо невъобразимо – смърт от холера? Какво друго невидимо стои зад спешната нужда на такъв войник: да бъде свидетел и да се превърне във възможност за натрупване на други афективни архиви (на гнева, яростта, омразата, мъката, болката, страха и горчивината) от Балканските войни? Дали това свидетелство е само по себе си условие за проникване в другата, невидимата реалност на света на боеца, за да се проблематизира другото наследство на тази война (чувствителният човек, който се е оставил да бъде засегнат) и нейните залози (съмнителните ценности на модерното и традиционното)? Статията му търси отговори на тези въпроси.

Димитрова, Снежана. „Дайте ни мъжете, пуснете ги да си дойдат и те ще ни намерят всичко, което ни трябва“ – Първата световна война, женските бунтове и политиките на женска еманципация. – *Социологически проблеми*, 2018, №2, 631–674.

Изследвайки различни форми на женско политическо и гражданско участие по време на Първата световна война, тази статия проявява различен ресурс на женска действеност (и еманципация), а именно – афективната среда на женския опит (*нейната* болка и *нейното* социално страдание). Поставяйки ударението върху специфичен социален феномен, който *тъкмо* женският гняв прави публично видим – *корупцията* (микро- и макро-), тя подчертава и нов процес – „да осъзнаеш какво е да си жена“, но „каково е да си мъж“ (отвъд нормативния хоризонт на определени социално-полови роли). Разкривайки защо в избухналият в публичното *тъкмо техен гняв* (на бедните, често лошо образовани жени) сега „роптае ужасът на принудителното *им* положение, показвайки лицето си“ (М. Дюрас), тази студия е опит да се премисли националният модерен проект, както и някои механични и идеалистични тълкувания (на лявата и дясната историография) относно процеса на политическо осъзнаване на *новите* исторически субекти: народ; работници; жени. Затова тя акцентира *как* се формират друго новите съ-общности между *мъже и жени* (пресичащи полови, социални, но и класови разделения) в съпротива срещу заплашената онтология – *кое практически е справедливо и кое не е*; и със самото това не само се оголват моралните и етическите граници на тогавашното общество (доколкото *тъкмо* тяхното преминаване мобилизира *обща* съпротива *срещу*), но и се очертават и онези *друго ясни граници* (между „злото и доброто“), откъдето изплува за *миг* „новото етично общество“ (в което гладът, лошата хигиена и смъртта от социални болести – тиф, туберкулоза, алкохолизъм, не е естественият ред на нещата). Или текстът се опитва, освен другото, да покаже *как* *тъкмо* в различно еманципиращата се от своята ситуация (*принудителна пасивност и социално нещастие*) жена (обикновена и често необразована) се съдържат други *нейни виждания за света*.

Dimitrova, Snezhana. Hunger, Diseases, and Bulgarian Women's Revolts (1916-1918). In: Wim van Meurs und Wolfgang Höpken (eds). Der Erste Weltkrieg auf dem Balkan - Geschichtliches Ereignis, Erfahrung und Erinnerung. Verlag Peter Lang. München, 2018, 116–161.

Студията се разглежда драмата на българското общество във война, която се разиграва в неговия социален свят на „сивота и маргиналност“, света на същества, които са се прехранвали като наемни работници (по думите на Илия Янулов, архитекта на българската буржоазна социална политика), същества като Жак Леви и хиляди обикновени български, еврейски, арменски и цигански войници и техните семейства. Въз основа на многобройни български архивни свидетелства се показва както тежкото социално и здравно състояние на значителни части от населението, така и усилията на държавата да адресира тези проблеми. Студията анализира феномена на женските бунтове, като показва, че те се дължат до голяма степен на новите социални политики на държавата, при които войнишките съпруги поемат нови властови роли. На практика женските бунтове като симптоми на компрометиран социален мир имат индиректно влияние (чрез настроенията на войниците) *тъкмо* върху позициите на висшето военно командване. През лятото на 1918 г. Генералният щаб в писмо до правителството с програма с мерки срещу деморализацията на фронта

предлага действия срещу корумпираните местни власти и настоява всички мъже годни за военна служба да бъдат мобилизирани незабавно. Изследването се спира на усилията на висшите ешелони на обществото към борба за „организиране на домашния фронт“, която в крайна сметка е загубена и довежда до „политически позор“ за тези социални класи, който ще хвърли своята сянка върху българското общество под формата на гражданска война.

Димитрова, Снежана. „Националният разказ“. – В: Бунджулов, Андрей и др. *Пренаписванията на новата българска история в учебниците за гимназията*. София: Министерство на образованието, науката и технологиите, 1995, 223–249.

Главата разглежда формите на националния разказ в няколко ключови учебници по българска история, предназначени за средните училища – на Никола Станев от 1929 и 1943 г., на „прогресивните историци“, изразяващи „Народната демокрация“ през 1946 г. (Божидар Божилов и колектив), на историческия материализъм от 1954 г. (А. Бурмов и колектив), на реформаторския комунистически учебник от 1982 г. (И. Димитров и колектив) и на официалния посткомунистически учебник от 1993 г. (Г. Бакалов и колектив). Ако текстовете на Никола Станев разгръщат разказ за еманципацията на българския народ, легитимиращ правото му на обединение в Мизия, Тракия и Македония, то учебникът от 1946 г. започва да разтваря националната идентичност, за да създава интернационалната. Този процес е завършен от учебника от 50-те години, който налага догмите на универсалния исторически материализъм. Едва след близо три десетилетия учебникът от началото на 80-те години започва обратно да обособява националната тема като самостоятелен легитимационен ресурс без да отпада доминиращата роля на историко материалистичните интерпретационни схеми. Посткомунистическият учебник от 1993 г. прави опит да издигне такъв тип национален разказ, в който етническото не винаги е изведено на преден план, а значителна роля има държавността и държавното строителство.

Димитрова, Снежана. „Ние“ и „Не-Ние“: България и Великите сили“. – В: Грекова, Майя, Лиляна Деянова, Снежана Димитрова, Андрей Бунджулов, Мартин Канушев, Милена Якимова. *Националната идентичност в ситуация на преход: исторически ресурси*. София: Философски фонд Минерва, 1997, 169-198.

Въз основа на изработената оригинална методология от авторския колектив и която е разяснена в първа глава на книгата, този текст анализира конструирането на общи места на паметта в публичното пространство на прехода, сякаш ничии, но достъпни за всички, чрез артикулираните образи от „Дума“ и „Демокрация“ на външнополитическия друг. Текстът разкрива, че за разлика от учебниците, които градят дискурса на идентичността чрез противопоставяне на другия, то вестниците артикулират националния дискурс по принципно различен начин. Във вестниците радикалното разграничаване и отхвърляне е по отношение на политическия друг, а в учебниците – на външния друг. Оттук и интересът към образа на геополитическия външно друг, които изграждат вестниците, като част от партийната стратегия на съответния партийен орган за трупане на исторически ресурси за борещите се за власт политически елити, в условията на залагане на бъдещата външнополитическа ориентация на страната в тотално трансформиращ се свят на разпадане и прегрупиране на власт и капитали в световен мащаб.

Димитрова, Снежана. „В огледалото на гордостта и болката: Македонският въпрос и българският национализъм“. В: Грекова, Майя, Лиляна Деянова, Снежана Димитрова, Андрей Бунджулов, Мартин Канушев, Милена Якимова. *Националната идентичност в ситуация на преход: исторически ресурси*. София: Филос. фонд Минерва, 1997, 216–253.

Глава от същата книга, този текст се концентрира върху битката на два вестника – „Демокрация“ и „Дума“ за наследнически права върху миналото на Македония. Вестникът на демократичните сили, на новите политически елити, следвайки собствената си програмна логика, пръв въвежда в обръщение Македонския въпрос и задава тона и посоката в промяната на интерпретацията на събитията, личностите и датите от неговата история. Моментите на сблъсък с интерпретационната схема на „Дума“ ясно очертават кризата на националната идентичност и насочват вниманието на двата вестника към историческите ресурси за нейното разрешаване. Тематизирането на Македонския въпрос на страниците на българските вестници започва през първите месеци на 1990 г. във връзка с опитите да се търси „македонско национално малцинство“ в България. В отпора срещу тези политически попълзновения позициите на двата вестника изглеждат сближени, близост, която обаче се оказва илюзорна и лесно пропукваема и взривима, както става видно, когато през месец февруари 1990 г. от страниците на вестник „Демокрация“ литературно-политик свързва тогавашното състояние на Македонския въпрос с политическото наследство на БКП и посочва грехът ѝ към паметта на предците и с това практически атакува ресурса на реформаторския комунистически дискурс за легитимационната стратегия на БСП. Текстът проследява в детайли битката по страниците на двата вестника до 1997 г. за „историческата истина“ по Македонския въпрос и анализирайки въвежданите от конфронтиращите се партийни идеологии исторически ресурси, разкрива как и защо двата вестника засилват кризата на националната идентичност, характерна за прехода от социализъм и от обвързаности с комунистическите режими и партии към либерално-капиталистическия свят на Запада и НАТО. Анализ, който допуска и заключението, че пренаписванията на историята на Македонския въпрос градят наративи, артикулиращи националната идентичност, където често модернизационният патос се преплита с гласовете, идващи от земята, произхода и кръвта.

Димитрова, Снежана. „За едни „Други Балкански войни“: Телесен опит и историческа истина“. В: Паницидис, Х., Д. Божков, Горанов, П. (съст.) *Тялото: вариации, спекулации, доктрини*, София: УИ "Св. Климент Охридски", 2018, 247–315.

Възможна е и друга история на Балканските войни, настоява този текст, защото има и други истини за тях, архивиране в едно различно депо – тялото, чийто „разпоредител“ е травматата. С изследването на преживелищния индивидуален опит практически се подрива хомогенната реалност на историята – тя все повече се разпада (в модуса на изтърпяното, изстраданото) на множество микроистории (животите на „елементарните частици“, които се вписват и изказват по отношения на големия исторически разказ). Но как с въвеждането на индивида в историята през екзистенциални категории се открива подстъп към други исторически документи и оттук за нова социална и културна история на войната, е залогът на този текст.

Abstracts of the publications of Assoc. Prof. Dr. Snezhana Dimitrova

Snezhana Dimitrova. *The Affective Turn in Diplomacy: Balkan Cases*. Sofia: Paradigma, 2025. (in Bulgarian)

"The Affective Turn in Diplomacy: Balkan Cases" is a monograph that presents in an unconventional way how, during the First World War, new tendencies were born that changed the world in the 20th and 21st centuries, creating conditions for new paradigms. One of these paradigms is the affective turn in history, and more specifically in diplomacy, understood as actions of emotions and reactions such as fear, anger, rage, contempt, hatred, but also friendship, sympathy, familiarity, understanding, which has a significant impact on decision-making and, accordingly, actions in foreign policy and hence in domestic one as well.

The main thesis of the book is that the affective turn did not begin at the end of the 20th century, but at the end of the 19th, and the Great War was only a manifestation of processes that started back in time.

The book is based on a wide range of literature, unpublished and published documents and studies, among which the documentation of the then Bulgarian legation in Vienna under the leadership of Andrey Toshev stands out, a significant part of which is for the first time involved in scientific circulation and contextualized. The personal archives of V. Radoslavov, scattered in three institutions – Central State Archive, Bulgarian Historical Archive of the National Library and at the Research Archive of the Bulgarian Academy of Sciences, are used, as well as the archives of all main figures and members of the Bulgarian Society for the Development of Cultural and Economic Relations with Austria and Hungary. For the first time in Bulgarian historiography, the special archives of the League of Nations in Geneva are analyzed and the history of the "Why War" debate between Freud and Einstein is presented. One particular place of the common memory – the Monument of Gratitude to France, has been studied as affective and the dynamics of the memory in the context of French-Serbian relations from 1999 – 2018.

The first and main chapter of the book "*On the beautiful son Danube: "The Empire with qualities" and Bulgaria through the eyes of "Our new neighbors" (1917-1918)"* starts from the trace left by the existence of the Bulgarian Society for the Development of Cultural and Economic Relations with Austria and Hungary, founded in June 1917, which seems to sink into historical non-existence. The trace, in this case, is precisely a representative edition "Our New Neighbors" (1918), a magazine that was conceived as an organ of the society. Impressive as an idea and realization, an edition that has so far fallen out of the focus of historiographical interest, to become a slag of history. But its presence provokes scientific interest, the result of which is the opening of access to unknown sides of the relations between Vienna and Sofia, often a function of the interaction along the Berlin-Vienna, Berlin-Sofia axis.

On a rich source base is presented the broad context of relations not only between Bulgaria and Austria-Hungary, but also those within the Dualistic Monarchy and its elite, with the contradictions, conflicts, cooperation and interaction between its two main parts, the lands of the Austrian Empire (Cisleithania, or *the kingdoms and lands represented in the Reichsrat*) and the Kingdom of Hungary

(Transleithania, or the lands of the Crown of Saint Stephen), as well as its numerous nationalities outside the Germans and the Hungarians, striving for various forms of federalist or trialist reorganization of the Monarchy. An important segment of this part is the presentation of the even wider context related to the pan-European efforts in 1917 for ending the First World War and concluding the so-called "peace by agreement", both public - through the new foreign policy paradigm of Ballplatz (the speeches and positions of Count Czernin), the diplomatic formal initiative of the Vatican and the so-called Third Zimmerwald conference of socialists in Stockholm, and secret - through indirect Austro-Hungarian-French peace negotiations.

The chapter researches and reconstructs the history of the Bulgarian Society for the Development of Cultural and Economic Relations with Austria and Hungary, established in June 1917. in Sofia by prominent representatives of the Bulgarian intellectual and economic elite, led by prof. Lubomir Miletich and enjoying the support of the governments and political elites in Sofia, Budapest and Vienna. Analyzing the various activities of the company and its two most visible manifestations in 1918 – the exhibition of the artistic crafts of Austria and Hungary in Sofia and the magazine-collection "Our New Neighbors", the monograph portrays the special importance of the pursuit of positive emotions in bilateral relations, namely of rapprochement through acquaintance with the mediation of culture and economy in the name of good neighborliness and friendship. Both initiatives are supported and largely implemented by the administrative, cultural and economic establishment of the Dual Monarchy. Closely related to this was the creation of an Austrian Society for the Construction of a House for Bulgarian Students in Vienna, which included eminent representatives of the aristocratic-government circles of the empire, led by Prince Franz von Liechtenstein, Count Berchtold, the mayor of Vienna, Dr. Weiskirchner.

Thus, united in their efforts, representatives of the right-wing cultural and economic elite from Bulgaria and Austria-Hungary have travelled the path of acquaintance in different circumstances and conditions through education and upbringing, in which shared values were born on the understanding and relationship with the surrounding reality through the mediation of culture. They began to come closer, respecting and appreciating each other. The elites from the middle and lower flow of the Danube River value the forms of this exchange in order to assess the efficiency of the economy of friendship and the quality of the relationships that it builds, as a foundation for the emancipation of the intellectual. The circles of friends and personal connections of these intellectual and economic elites are practically the very condition for the possibility of producing forms and establishing methods for influencing the political.

Thus, the study not only explores previously unknown aspects of the relations between Austria-Hungary and Bulgaria in 1917-1918 in world and Bulgarian historiography (for example, the two well-known monographs by Toushe Vlahov and Milcho Lalkov concentrate on the period up to 1916 and practically ignore Bulgarian-Austro-Hungarian relations in 1917-1918), but also shows the special significance of the affects in them against the background of the multi-layered multinational picture of the Dual Monarchy itself and the tense dynamics of the Great War, which involved all European countries in its destructive whirlwind and united and interconnected them.

Chapter Two, "*On the Context and History of "Why War?"*", is dedicated to the continuation of the search for interaction and understanding between the intellectual elites of interwar Europe and, in particular, to the debate about the deep, hidden springs that move societies towards war, led by Sigmund Freud and Albert Einstein in 1933. When in it the winner of the Nobel Prize in Physics expressed his anger at "the intelligentsia that is not accustomed to drawing from experience," he actually revealed the particular

deficiencies in research on the First World War. And it is precisely these, to the extent that they remain difficult to overcome to this day, that clearly outline that other place of historical experience – the experiential (individual and collective), from which the scientific lens of historians has long deviated, and with it, from the affective reality of historical experience. In fact, they have permanently excluded from their research interest the very other legacy of the Great War – the past as affective and memory as affective. In this form and through this approach, the history of the debate between the two geniuses who influenced the understanding of culture and civilization has not been presented in European historiography, insofar as it is contextualized in the intellectual history of interwar Europe, presented through the prism of the activities of the Institute for Intellectual Cooperation in Paris (established in 1926 in Paris) within the framework of the League of Nations.

The third chapter, *“On the invisible legacy of the Great War, which sets the traps of the Paris Peace and casts its shadow over the 21st century”*, traces the particular affective state of French-Serbian relations, resulting from the example and the set by the First World War, which befell both the Serbian masses and the leading French and Serbian statesmen in the late 20th and first two decades of the 21st century. The chapter focuses on “the processes that make individual emotions collective and hence political.” A visual image of this legacy from 1914-1918 is the Monument of Gratitude to France, erected on the key park-elevation-fortress in the heart of Belgrade in 1930 and inaugurated on the occasion of the anniversary of the war – a time when cracks appeared in the friendship between democratic France and authoritarian Yugoslavia. In July 2019, French President E. Macron addressed the hosts in front of this monument in a speech in which he aroused the emotions of the past, playing with dreams, aspirations and desires, with the feelings and moods of individuals and communities, seeking to achieve the pragmatic interest of French diplomacy. The speech rich in emotions ended with the exclamation “Long live realism between our two countries!”, which referred to the horizon of realpolitik, in order to bring Serbian expectations to another horizon in this emotional atmosphere, namely in the problematic – for his audience – European perspective for Serbia without Kosovo.

All three chapters of the monograph are united by the very approach to the history of the war – theoretically and methodologically, and their storylines reveal how, through the Bulgarian Society for the Development of Cultural and Economic Relations with Austria and Hungary, the right-wing elites are taking a path of rapprochement through acquaintance in cultural and economic exchange. The history of this process in comparison with the history of the new humanism within the League of Nations – the center of gravity of the second chapter – shows where and why the intellectuals of Bulgaria and Austria-Hungary meet as an ideology and paradigm for understanding and changing the world, and where they diverge. The monograph is based on a rich base of unused archival documents brought into scientific circulation for the first time, as well as on a significant historiographical corpus and lifts the curtain on an unknown history of diplomacy and the growing role of the intellectual in the conception of the world and the impact on the political through the relations between Bulgaria and the Danube Monarchy in 1917-1918, as well as through little-known facts and events from the intellectual history of Europe from 1932-1933, showing the Balkan presence in the institutions of the associated intellectuals in the horizon of the new humanism. And the third chapter examines the traps set by the First World War – in fact, a past that ungrasped and unabsorbed poses questions to the contemporary historiography of Serbia. And its shadows cloud over the future.

Dimitrova, Snezhana. *Restoration... Reparations... Guarantees...: France and the Balkan Slavic States (September 1918 - January 1920)*. Blagoevgrad: Neofit Rilski Publishing House, 1998. (in Bulgarian)

This book is interested in French policy towards two Balkan Slavic states – Bulgaria and Serbia, for the period from the Armistice of Salonica (September 1918) to the closure of the Peace Conference in Paris, which practically took place with the dissolution of its Supreme Council (January 1920). The focus is not only on the events that outlined and mainly characterized it. On the contrary, it examines foreign policy action through the structural-functional analysis of the socio-political mechanisms and emotional-psychological factors that played a decisive role in forming the strategic-economic principles of the post-war diplomacy of the Third Republic. Because they are the ones that are moving the center of its Balkan politics from the Ottoman Empire to the restructuring socio-political space of Central Europe. This research effort is based on a theoretical model that, insofar as it is related to research on the decision-making mechanism, foregrounds the role of actors (called political and social agents) without neglecting the relevant context of connections-relationships-institutions, from which certain structures of international relations emerge. And with this, that otherwise hidden environment (of relationships, including emotional ones) in which individual and collective choices are made is also revealed, in order to clarify how politics itself gradually loses its strict, as if only rational register, exposing its other invisible drivers and resources – feelings and passions. Therefore, French politics is analyzed here, first, as the resulting magnitude of actions and counteractions between government – diplomatic teams – public opinion; secondly, this political action is also studied as the end product of the impact of the military and intellectual elite on the various decision-making centers, and thirdly, this policy is studied in the short time of the conjuncture (of the fact, the event, the individual) with references to the long time (of the structure). By studying the Balkan policy of France in its temporal oscillations and its continuous changes, this book aims to outline the principles that shape French foreign policy action. And from here to reveal not only the system of political views of the ruling circles, but also the defining features of the French national ideology; the ideology that largely determines French foreign policy action in the Balkans. Goals and scientific ambitions, which in turn direct attention to certain testimonies and documents from the archival massifs that are involved in scientific circulation, privileging specific research methods in their analysis.

Thus, in the context of the theory and methods that analyze the state of diplomatic and political relations through the prism of the decision-making mechanism, which takes into account the weight of the irrational (passions) on otherwise presented as pragmatically rational foreign policy actions, it examines what actually happens in the concrete implementation of the French principles of "restitution..., reparations... and guarantees..." in relation to victors and vanquished in the Balkans, in order to outline the birth of a new Europe.

The book clearly reveals how, as a result of the policy thus pursued by France, supported by its allies, in Paris, not the widely proclaimed Europe of national self-determination, but another Europe - of strategic security - is created; However, this new Europe leads to a new reality – the remaining millions outside the ethnic borders of their Motherland, a fact that predetermined the emergence of a new precedent in international relations – treaties for the protection of minorities, which the countries of Eastern Europe, winners and losers, must sign, treaties whose implementation is guaranteed by the great winners. However, the existence of this new international practice is indicative of the end of a utopia – the emancipation of the nation-state within ethnically just borders (constituted in the project of the cultural nation). Moreover: the

outlined new strategic distinctions between winners and losers are protected by the concept of the eternal enemy; as this concept in turn requires the creation and putting into political circulation of the image of the negative mine/our other, namely – the enemy, eternally aggressively greedy, threatening the security of his neighbor; a threat that in itself also implies the natural – a strategically secured border against this enemy. Therefore, this new Europe – of strategic security, which, however, equally does not satisfy both the victors and the vanquished (whose horizons are their extremely irreconcilable military-political goals), turning the Peace from which it arose into a truce. Eternal peace becomes a chimera, overshadowed by the powerful shadow of another historical legacy of the Great War, not processed by its treaties – the affects. Because in the former (the victors) it left a feeling of the unrealized, but generously sprinkled promises, and for the latter it outlined barely awakened hopes for another justice – one that hears, listens to the pain and suffering of the other (the enemy); and it is not at all unprecedented, but a fact of conservative political thinking, which does not “destroy its enemy to the end in order to preserve its own world whole” (the example of Westphalian Europe of the 17th century).

Dimitrova, Snezhana. Exile and Champion of the Disabled: Dorina Iliva-Simpon''s Journey from Bulgaria to Mauritius. – In: Healy, Roisin (ed.), *Mobility in the Russian, Central and East European Past*, London: Routledge, 2019, 152 –163.

The article shows a concrete example of the interaction between two different social groups – the forced exiles and exiles as a result of political developments in Europe and beyond since the beginning of the twentieth century, and people with disabilities. Although for different reasons, both groups are deprived of freedom of movement and are subjected to marginalization. The text explores the relationship between the two groups through the remarkable life of Dorina Ilieva-Simpson, a refugee-emigrant from Bulgaria after World War II, who became a patron and defender of people with disabilities in colonial and post-colonial Mauritius. Forced to leave her homeland after the communist regime physically liquidated and publicly denounced her father Nencho Iliev as a fascist after 9 September 1944, Ilieva married the British diplomat Fairbairn Simpson and accompanied him in his service in Mauritius. Disregarded by other colonial wives as an unpleasant foreigner because of her Slavic accent, Ilieva felt isolated and rejected within her community. The research shows how her experiences of movement and her sense of exile – both from Bulgaria and from the British “expat” community in Mauritius – led her to advocate for those whose mobility was most limited. Her charity far exceeded the norms of colonial wives and was free from the arrogance that characterized them. Ilieva was dedicated to the mission of improving conditions for disabled people among the local population, especially women confined to mental asylums, children with polio and people with permanent disabilities. She founded and ran Cheshire Home Tamarin in 1961 as part of a network initiated after World War II by the renowned philanthropist Lord Leonard Cheshire.

Dimitrova, Snezhana. “Exécutions pour l’exemple dans l’armée bulgare (1915-1918)”. In Rémy Cazals et al. (eds.), *La Grande Guerre pratiques et expérience*, Toulouse, Privat, 2005, pp. 227-237.

The article is based on an analysis of various documents: archives of military courts, regimental histories, reports on soldiers' morale, correspondence exchanged by the Bulgarian General Staff, the headquarters of the various armies and the military prosecutor's offices; the emphasis here is particularly on the unpublished works of Nencho Iliev related to the First World War (war correspondent, writer, close to the royal family and responsible for various civilian missions during the interwar period, killed by the communists in October 1944), which make it possible to understand both the work of the collective ideological and political unconscious and the trauma through the memory and remembrance of the war. This study draws on the psychoanalytic literary approach to war stories, which allows us to open up the fields of the repressed, on discursive analysis, which reveals the ideology in war stories that attempts to unite the imagined and real conditions of life during war, and on microhistory, which penetrates to the individual level of experience. Under the pressure of the normative values of bourgeois society, this experience is also suppressed by the ideology that attempts to bridge the gap between expectations and reality, which treats the traumatic experience by erasing the images of the execution of non-combatants and which expresses an unpleasant war experience that preserves the memory of weakness and betrayal. In this context, the article examines the complex reality of summary executions and their post-war repression through their effects on political radicalization in Bulgaria between the two wars.

Dimitrova, Snezhana. *Der Mensch im Krieg Krisen der modernen Identität im Angesicht des Todes, Bulgarien 1915–1918*. In: Veit Didczuneit/Jens Ebert/Thomas Jander (Hrsg.). *Schreiben im Krieg – Schreiben vom Krieg. Feldpost im Zeitalter der Weltkriege*. Essen: Klartext, 2011, pp. 165-177. ISBN 978-3-8375-0461-3.

The article is part of the study of the First World War and the Bulgarian discourse of modernization: the embedding of war in the discourse, the rationalization of the reality of war, the transformation of the “abnormal” into the “normal” through the intimization of the military experience in the practice of textual confession. It is based on the study of intimate soldier diaries containing the smallest details of an “ordinary day at the front”, of seemingly insignificant everyday events, “random thoughts”, as professionals in military coats often call their observations, written in the silence of the trench, also on letters written in anticipation of the next attack, to allow the “heart of the soldier torn by suffering and pain” to speak. These documents are those islands of intimacy where the “man of war” tames the unbearable reality of everyday war (the torn bodies, the horrors of destruction, the fear of death). Because in this way he alienates them as another reality from his essential presence in the trench: the constructed intimate world in the textual reality of shared experience. A present in the trenches, whose archive, the soldiers' testimonies, are rather testimonies of their crisis-ridden identity, as documentation of the “unshakable masculinity of the Bulgarian soldier”. It is from this perspective that the soldiers' testimonies, long considered insignificant by historians of the “Great War”, acquire the special value of historical documents, because they reveal a different reality - that of war as an experience.

Dimitrova, Snezhana. “The Experienced War and its Legacy: Case Study of Bulgarian Soldiers’ Letters, and Notebooks of Balkan Wars”. In: Türkeş, Mustafa (ed). *The Centenary of the Balkan Wars (1912-1913): Contested Stances*, V.1, TTK, Ankara, December 2014, pp. 577–591. ISBN 978 - 975 - 16 - 2942 – 5.

Based on a case study of soldiers' wartime writings (diaries, notebooks, novels, plays), this article aims to highlight how the lived war (articulated through these documents) makes accessible, among others, an aspect of military history that has not been problematized or thematized in previous studies: the ineffectiveness of military censorship and the weakness of military law testify that another dramatic, everyday war was waged, no less patriotic than the military one, the war against the shortages at the front (of material needs, of military and strategic resources, of sanitary and medical supplies) and against emotional-psychological deprivation. This other, invisible, war against visible and invisible, internal and external enemies revealed another, bitter memory (from everyday life at the front): of the lack of social solidarity, faith and compassion, good military leadership and discipline... This aspect of the military experience (in its affective reality of suffering, pain, fears, rage, hatred..., all of which testify to the social conflicts through which the individual enters society) adds new nuances to our understanding of the context in which the historical drama of Bulgarian society between the two wars had to unfold, including the trial against the governments responsible for the two national catastrophes; a process whose accusations included poor organization of sanitary supplies during the Balkan Wars.

Dimitrova, Snezhana. ‘My war is not your war’: the Bulgarian debate on the Great War. ‘The Experienced War’ and Bulgarian modernization”, *Rethinking History*, 2002, 1, 15–34.

The study examines how the experience of the First World War was represented and instrumentalized in interwar Bulgaria in debates about social and political modernization and national identity. The main focus is on the memoirs of a group of reserve officers who were middle-class intellectuals. These authors construct a common conventional picture of trench warfare as a “mud war,” which in fact reflects their own subjective experience much more than that of the mass of conscripted peasants. A key intention of these texts is to understand the roots of Bulgaria’s defeat in the war, which is largely attributed to the peasant’s pre-modern local attachment to family and village, which prevents him from becoming truly “nationally minded,” although politicians are also accused of failing to pursue a policy of social solidarity that would preserve the integrity of the peasantry. Reserve officers are keenly interested in the social and psychological impact of war and seek to draw lessons from their own military experiences that would facilitate the postwar establishment of sound political leadership, social solidarity, and a unified nation of modern patriotic “moral individuals.” Official memorialization practices also seek to create a sense of national solidarity by incorporating individual victims and survivors into national politics, but there is a tension between this project and the intentions of the reserve officers. Thus, memoir writing is also an attempt to accumulate social and political capital for these individuals and their social group and to create a space outside of official political and military memory. The reception of Erich Maria Remarque’s *All Quiet on the Western Front* demonstrates the tension between these competing discourses of memory, but also the audience’s resistance to all these elite narratives and its receptivity to Remarque’s fundamentally

more pessimistic message. The intention of all these memory projects, however, is fundamentally ideological and future-oriented.

Dimitrova, Snezhana. Taming the death: the culture of death (1915–18) and its remembering and commemorating through First World War soldier monuments in Bulgaria (1917–44). – *Social History*, Routledge, vol.30. n.2, 2005, 175-195.

This article focuses on the transformation that has occurred in the perceptions, images, and representations of death of Bulgarian soldiers who have articulated their spontaneous intimate war experience, generated by the state and local ceremonial culture of mourning in combination with official and regional architectural and sculptural policies for the construction of monuments. Second, the study analyzes the different ideological strategies of these cultures and policies that have attempted to make sense of death in order to transform the initial wartime representations into a common place of military memory. Third, it seeks current social interpretations of such conceived and constructed historical memory of the First World War. This study is based on a study of films from the 1930s and a study of the history and photographic images of over 1900 military monuments documented in the archives of the Department for Soldiers' Monuments and Graves and its Art Council.

Dimitrova, Snezhana. „Not Quiet on the Front and Not Quiet in the Rear“: Of Social Anger during the First World War (The Bulgarian Case). – *Bulgarian Historical Review*, 2017, No 3–4, 101–148.

This empirical study reveals a different, mostly hidden, reality of historical experience, i.e. the personal fears, dreams and longings of individuals that had the potential to grow into collective emotions. Through the empirical and theoretical design of the study, the author presents Bulgarian society at war from the perspective of critical situations of everyday life, including hunger, disease, death, corruption, injustice and rebellion. The author insists that the scenarios for what would become the post-war reality of Bulgaria were initially written in the subjective context of a specific military reality – that of the practical past (in Hayden White's term) of soldiers at war and their families. The study shows how and why the righteously angry soldier created the conditions for a “breakthrough of the front line”, insofar as this anger reveals that the “demoralization of the front line” was caused by the soldier's sensitivity to the “unfairness of things”. The article examines the topography of the revolts (so-called “women's hunger revolts”) of ordinary urban and rural women, which took place in places where the largest number of men were mobilized. It shows that in the anger of women “the horror of their forced situation resounds” (Marguerite Duras). Analyzing these outbursts of social anger and the different ways in which different women (from different classes, social strata and cultural backgrounds) protested against the war (revolts, petitions, individual and collective letters addressed by Bulgarian and Turkish women to official institutions), the text thematizes the political and civic participation of women provoked by the total military mobilization.

The article identifies new sources of women's emancipation during the war, including the affective reality of their experience, and thus emphasizes that the public expression of anger by women was able to expose the source of corrosion of the social fabric, lying in corruption and “the forces that tend to corrupt”. The front and the rear are linked by anger against social injustice. Moreover: the study shows that if the soldier's wife dared to go so far, it was because she was empowered by the law itself, whose provisions aimed at the emancipation of poor and uneducated women, the mother or wife of the soldier, in order to limit the possibility of corruption by local authorities, a possibility that would threaten the main goal of the

law - civil peace. The study is based on archival materials that have not yet been fully “opened”, including documentation of military courts, letters of women intercepted by censorship, censorship reports (some of which were probably prepared by women), private archives of women socialist activists, memoirs of women’s rebellions, etc. The research methods of the study were developed and operationalized in the interdisciplinary field of microhistory and affect theory.

Dimitrova, Snezhana. Dorina Ilieva-Simpson's Persistence, Struggle and Quest for Justice - Case Study of Woman Empowerment within Transitional Societies. – *Bulgarian Historical Review*, 2019, No 1-2, 150–197.

The study examines the biographical case of Dorina Simpson, née Nenchova Ilieva, the concrete case of one woman’s persistence, struggle and quest for justice in two very different societies in transition: the rapidly communizing post-bourgeois Bulgaria between 1944-1948 and the transforming colonial Mauritius of 1950-1960 and the postcolonial period of the 1970s. By acknowledging the historicity of one woman’s empowerment and analyzing the diverse and complex resources of her specific female economy – of “the enjoyment of the possibility of taking risks and a kind of openness” (Cixous/Mitchell), this study will support Tsvetan Todorov’s claim that “the attitude of being a savior is not inherent in a specific national tradition or social environment, but is a matter of personal choice.” By reinforcing the concept of women’s economy, within the capitalist economy of gift exchange relations, the study demonstrates the role of women’s cultural mediation between the fields of political and social forces, and this role is a story of women’s empowerment within unjust societies in transition. Thus, this study shows why the social productivity of her female persistence, struggle and search for justice ends up involving both justice, as recognition of injustices, and the absence of structural inequalities (Honneth/Durn) for the helpless, a woman receives another “gain in return”, the affective one – she copes with her historical trauma.

The study is based on Dorina Simpson’s personal archive and documents in national archives (Bulgarian, British and Italian) and international organizations (World Health Organization and World Federation for Mental Health, ICRC), to which I was led by the discovery of the specific loci of her social exclusion and prestigious recognition. It is conceptualized within a microhistorical paradigm; so its approaches remain sensitive to how individuals experience historical events, challenging paradigms of norm and power.

Dimitrova, Snezhana. On the stakes of one student tv history competition. – *Istoriya [History]*, 2019, No 3, 307–326 (in Bulgarian).

Starting from student mistakes during a television history competition on national airwaves, symptomatic of the “state of affairs”, and based on the theory of affect, the study raises the question of theoretical and empirical deficits in history education and the cultural formation of students. It thematizes through historical examples the role of the relational context in which knowledge is learned and embodied, in order to problematize the other context of knowledge – the affective one. And with that, it turns the scientific focus to the role of hidden curricula for civic education in history, which practically stake our tomorrow today.

Dimitrova, Snezhana. “My land”, “my scene”, “my awakening”: figurative experiences of nature during the Great War (1914-1918) and Bulgarian modernity”. – *Kritika i humanizam*, [Critique and Humanism Journal], 2000, No. 2, 205–227. (in Bulgarian)

This text seeks to analyze the relations of “man at war” with nature (situated in three “realities”: climatic conditions, landscape aesthetics, professional mastery of difficult terrain such as mountains, swamps, rivers, etc.), in order to reveal types of culture, whose meanings and value-normative codes, deployed in the concrete practices and images of the soldier’s daily life at the front, shape the outlines of Bulgarian (im)modernity. The reconstruction of perceptions of nature through the immediate intimate experience of a “war” (peasant, craftsman, intellectual, professional soldier) of various situations from everyday frontline life, as well as their post-war instrumentalizations, confirm the author's hypothesis in three main points. First, military experience accelerates to varying degrees and at different levels the typical processes of modernity: “individualization of life” (“the body: its treatment and positioning in the relevant environment”), “opening up the fields of the repressed” (constructing the “love situation” as a place of intimacy and erotic experience), “internalization of post-material values” – increased professionalization and realization of accumulated and conceptualized life experience, “separation of the private from the public” (sensitivity to the communicative and expressive spaces of written culture at the expense of oral culture; preservation of the identity of the public person: patriotic gestures and internal individual appreciation of national symbolism), “increasing the social significance of the individual” (avoiding the marginalization of one’s own experiences, awareness of the biographical self and its legitimization through the discursive “reevaluation” of the military experience in the Bulgarian interwar public space). Second, the experience of war reproduces the lifeworld’s perceptions of patriarchy created by the experience of agrarian production: “the overly practical aesthetics of immediate benefit and harm.” Third, the experience of war reveals “places” that liberate “situations of modernity suppressed by patriarchal norms” (e.g., the awareness of the functions of compensation, if “luxury-comfort”) or the awakening of the sensitivity of the patriarchal world that has been marginalized by modernity (e.g., the social empathy of the professional military man, General V. Vazov, sees in climate change “not the problems of the bodily discomfort of the reserve,” but the concern of the “peasant in uniform” for the harvest = security of life); awakenings and liberations that demonstrate the socio-psychological stability of “schemes of perception, evaluation, and action” (which retain and combine the spaces of both worlds in individual life experience).

Dimitrova, Snezhana. “And often the knight broke in it”. (The Great War, its experiences, their post-war instrumentalization and Bulgarian modernity 1918 – 1945). – In: Snezhana Dimitrova, Elena Tacheva (eds.). *Knights and Peacemakers in the Balkans: Peoples, Migrations, Pilgrimage*. Blagoevgrad: Neofit Rilski Publishing House, 2001, 313–359. (in Bulgarian)

Having as its title the name of A. Razsukanov’s analytical article from the 1930s about the “mud war” experienced by his generation, this text focuses on the study of war as an experiential experience, on the one hand, and on the other hand, emphasizing the weight of the traumatic military experience as a relational context on the process of Bulgarian post-war modernization. The analysis is based on more than 2,500 postcards and letters from the war, 7 officers' diaries written in the trenches, the archive of the

Censorship Department at the Army Headquarters, valuable for the moods at the front and in the rear, in order to derive and contextualize the cultural and social experience from the direct experience of situations from everyday military life. The emphasis is on four research cases of intimate everyday experience, in order to get down to the individual level of perceptions, understandings and assessments through microhistorical methods and from here to understand to what extent Bulgarian modernity consists in the very process of accelerated vital individualization, understood through the theory of the opening of the repressed, the internalization of post-material values, the separation of the private from the public, the transformation into value of the social significance of the personality. Which in turn allows for the examination of the war experience as a process of revealing, changing and destroying senses and sensuality, of generating a new everyday experience. What happens to this experience? Access to this process becomes possible when the various discourses, articulating the war as an intimate experience in the public and the instrumentalization of images and perceptions of war as an everyday experience, begin to shape the socio-political and cultural context of Bulgarian post-war society (1920 – 1940), but to the extent of turning the war into the significant other, shaping the relations between the three levels: individual, society, state; they fill the relational context in which choices are made and an active attitude towards the surrounding is built. Therefore, memories, political speeches, military discussions, articulating the Bulgarian debate about the war, are the second important resource for this study. Moreover, this debate begins with the processes of “trial of those responsible for national catastrophes” and opens up to the public much of what has been pushed out of the collective unconscious by the official discourse, in order to make visible the mechanism of transforming participation in the war into symbolic capital and a mark for measuring the social significance of the individual in the post-war society, but also allows for the entry of individual biographical experience into the collective in a way to create a context for dealing with war traumas – individual and common losses, personal and national defeats. And from here emerges the state of things that we usually call Bulgarian modernity, in order to outline the sustainable places of resistance and participation at the individual and collective level in Bulgarian historical and political transformations.

Dimitrova, Snezhana. “Your death” and “indifferent death”: the man at war in the face of death, 1915-1918 and the crises of modern identity”. – *Balkanistic Forum*, 2001, 1-3, 107–135. (in Bulgarian)

The text explores the attitudes of the man at war, faced with death, through the theoretical approach of F. Aries and based on the analysis of soldiers’ letters, diaries, notes of military psychologists at the front, military reports and registers of the Censorship Department on the disposition of fighters. Outlining the connotational layers of the two main figures articulating human life experience: “your death” and “indifferent death”, the article describes the situations producing the identity crises of the modern and patriarchal individual, where the spontaneous military experience is articulated in images of “death-disappointment”, “terrible death”, “death-destruction” and “heroic death”. Then it shows the figurative experience of death through the discursive evaluations of the war experience (1915-1918) in order to reveal the way of constructing the images in which the other is placed, images that reconstruct the personal known and/or unknown-unknowable self, giving rise to the most acute crisis of the identity of the contemporary individual: the problematic communication with oneself and the surrounding world.

The study also deals with the discursive practices of post-war memoirs and the symbolic production of the official mourning ceremonial culture in order to show the ideologies through which the gap separating experience from the discourse of experience is sought to be reduced on the basis of the theoretical approach

of social history. Ideological efforts that "domesticate" death, rethinking it through structures such as "Honorable Mourning", "Patriotic Heritage" are embedded in the figures "Fallen for the Fatherland".

Dimitrova, Snezhana. (Im)possible retour chez soi des prisonniers de guerre de 14-18: le cas bulgare entre les deux guerres. In: Rémy Cazals and Pascal Payen (eds.). *Les prisonniers de guerre à travers l'histoire. Contacts entre peuples et cultures*. Toulouse: Privat, 2003, 257-279. ISBN 2-7089-0522-8.4

The text explores the complex experiences and challenges faced by Bulgarian prisoners of war during and after the First World War. The study reconstructs the lived intimacy of the "situation of being a prisoner of war" in the everyday life of the prison camps and makes sense of this experience of the masses (150,000 thousand Bulgarian soldiers became prisoners of war according to the clauses of the Salonica Armistice of November 1918) through their impact on the individual and collective biographical trajectory of the survivors and their influence on the social history of Bulgaria between the two world wars. The text demonstrates the potential for identity crises due to the contradictions of personal experience with the horizon of public expectations. The study pays special attention to the difficult socialization of the man returning home and to the reality of the complex relations of the ex-prisoner of war with the surrounding world, which is reflected by the lawyers, sociologists, writers and military psychologists of the time.

Dimitrova, Snezhana. When the theory of history is thought to be redundant. – *Sotsiologicheski problem [Sociological Problems]*, 2005, No 1–2, 105–130 (in Bulgarian).

The text asks the question Who is the Author in history, in order to confront the author and the historians of the transition with the thinking of the historical craft through the teleological trajectory of the "I of the historian" and overcoming the Foucauldian contempt for intellectual autobiography as conditions for introducing reflexivity into historical production. Analyzing the cultural models of Bulgarian historiography in transition, by examining "what" prevents the debate on the historiographical heritage of the 1970s and 1980s from taking place, this text problematizes the co-participations in the creation of a cultural context of the transition, which makes it difficult to say goodbye to the reformist communist discourse of identity from the 1980s. Working with the textbook of the transition as a functional site of memory and a function of historiography, he outlines how the historiography of the transition attempts to say "goodbye" to political history and the conventional historical narrative in the conditions of a historiographical tradition that "thinks" theory to be superfluous.

Dimitrova, Snezhana. The Punitive Soldier Shootings. War, Trauma, Memory. Historical Case Study, pp. 197-215. – In: Baeva, Iskra (ed.), *The Tolerant Nationalist*, Sofia: Paradigma, 2009, 197-215. (in Bulgarian)

The study aims to draw attention to a particularly painful military experience – death sentences at the front and their execution by firing squad – which has long been marginalized and suppressed by the official military memory of interwar (1918-1944) and post-communist (1989-2008) Bulgaria. By focusing

on the core traumas of the Great War, such as the practices of soldier shootings for edification, death sentences executed by military courts, soldiers shot without conviction for self-harm, disobedience and violation of military discipline at the time of attack, this text raises the question of their archives. Analyzing the wide register of official documents from the military courts, from the file of the General Staff with the commanders-in-chief of the armies and the military prosecutors to the individual divisions for trials under the Military Penal Code, from the regimental books recording reports of executed military sentences of soldiers from the respective units during the evening inspections, this text is interested in other testimonies, namely those of the surviving participant; and in the method of their hearing.

Thus, following the trail outlined in a situation of biographical involvement, in order to search for the document of the “dishonor of the dishonorable”, the microhistorical research leads to a special archive (“the body” of the “living witness, victim, surviving participant”), constructed through trauma (“death dishonor”), an archive whose witness documents (the Freudian narrative of mourning) seem to remove the masks of the military experience (“death dishonor”), imposed on it by the games of memory and history. Or here the microanalysis seems to reveal how the Foucauldian actuality of the archive (outlining “our history – a difference of times” and “our self – a difference of masks”), holds the “dishonor of the dishonorable” through the system between the said and the unsaid, and why testimony in Agamben’s sense (requiring listening to the gaps of witness testimony) covers with honor the body of the dishonorable (“victims of the soldier’s death sentence”) in the games between the potential for speech and its occurrence (the words – the trace of lived experience – the particular document of the “testimony of”).

Dimitrova, Snezhana. The Soldier’s Death Sentence (1915–1918): Trauma, Archives, and Witness (A case study of N. Iliev’s unpublished war plays and published war short stories). – *Annual for Social History*, Belgrade, 2009, No 1, 7–47.

The study attempts to apply a multidisciplinary approach to the study of history, using some methods of psychoanalysis, on the example of the dramatic texts and prose of the Bulgarian writer, journalist and civil servant Nencho Iliev. This is a case study that explores an extremely traumatic aspect of the past and its reflection in the memory of the war: the execution of soldiers at the front during the First World War. In addition to the newly drawn sources, the article also uses other, non-traditional historical sources, such as literature and letter correspondence, which seek to reveal the field of the collective unconscious and subconscious. The text attempts to simultaneously explore the sphere of the ideological/political unconscious, but also the traumatic nature of the very collection and restoration of war memories. This focus of the study rests on three main pillars: 1) a psychoanalytic approach to the literature of the First World War and its achievements in relation to the study of the field of the repressed; 2) a discursive analysis of the representation of ideology in the narratives of the First World War, which seeks to bridge the gap between the imagined and real conditions of life during the war and the social consequences of this gap; 3) a microhistory that opens up the individual level of experience, seeking to pay attention to the study of documents that allow silences to speak, thus transforming them into a narrative strategy that follows the traces of human beings “who seem never to have lived”.

Dimitrova, Snezhana. "The Dishonor of the Dishonorable": archive, testimony, document (Exemplary Soldier Shootings, 1915-1918). – *Sotsiologicheski problemi [Sociological Problems]*, 2009, No 1-2, 277-307 (in Bulgarian).

Following the trail outlined in a situation of biographical involvement in order to search for the document of the "dishonor of the dishonorable", the microhistorical study leads to a particular archive ("the body" of the "living witness, victim, surviving participant"), constructed through trauma ("death is dishonor"), an archive whose witness documents (the Freudian narrative of mourning) seem to remove the masks of the military experience ("death is dishonor"), imposed on it by the games of memory and history. Or here the microanalysis seems to reveal how the Foucauldian actuality of the archive (outlining "our history – a difference of times" and "our self – a difference of masks"), holds the "dishonor of the dishonorable" through the system between the said and the unsaid, and why testimony in Agamben's sense (requiring listening to the gaps of the testimonies) covers with honor the body of the dishonorable ("victims of the soldier's death sentence") in the games between the potential for speech and its occurrence (the words – the trace of the lived experience – the particular document of the "testimony of").

Dimitrova, Snezhana. "Only One Witness" - Loss, Melancholy and Archive (The Biographical Case of Dorina Ilieva-Simpson – *Sotsiologicheski problemi [Sociological Problems]*, 2010, No. 3-4, 53–83 (in Bulgarian).

This text stands behind the epistemological stakes of microhistory. Following the traces that "refer to something other than themselves", this research became a protocol of microhistorical practices in order to reveal the silhouette of the "sole witness" ("surviving participant") – the paternal daughter Dorina Ilieva-Simpson. Her testimony – the story of her maturation and unusual female charity for the "excluded others" – allowed for the reconstruction and exploration of the "archive of a life" in its uniqueness: the cultural efficacy of a female melancholy produced by a loss (of "my father – my world"). Melancholy, whose mapping – the practices of transforming one attitude towards loss into another, such as the "outstretched hand to the superfluous and the deprived" of the "daughter of the fascist writer" - in the key of the microhistorical paradigm, makes particularly visible the impenetrable abstract reality of a revolutionary act: the affective reality of historical experience.

Dimitrova, Snezhana. "On the social loneliness of the 'father's daughter' (The Dorina Ilieva-Simpson's Case)". – *Sotsiologicheski problemi [Sociological Problems]*, 2011, special issue, 218–254 (in Bulgarian).

Starting from the fact ("behind which there may be thousands of motives") of an empowering utopian female ideal (for another charity for the excluded others in their disabled bodies), this text attempts to outline the historicity of another female subjectification, generated in the attempt to outlive female class

social suffering: the disinheritance of the bourgeois heiress in the public and private after the nullification of the symbolic efficacy of the "father's name". Highlighting those foci of painful female experience, in whose perspective the world in its negative present ("violence and fear", "hypocrisy and incompassion", "jealousy and social malice") becomes visible to Dorina Ilieva-Simpson, this text has become an essay about another female social loneliness (in that seemingly not-my-body, hostage to the other), in order to outline the social and cultural effectiveness of another female social economy of faith and compassion. From here, he wants to reveal the other testimonies, truths, facts and archives – of the excluded others, in whose optics the known historical past is "distorted" into its unknown other.

Dimitrova, Snezhana. Of Other Balkan Wars: Affective Worlds of Modern and Traditional (The Bulgarian Example). – *Perceptions: Journal of Foreign Affairs*, Ankara, 2013, No 2, 29-55.

"No one is so poor that he does not leave a legacy behind when he dies," says Pascal. But what legacy of war (including the problem of its successor) does the soldier leave behind who continues to write his notes and send letters from the front line when faced with the unimaginable – death from cholera? What else is invisible behind the urgent need of such a soldier: to be a witness and to become an opportunity for the accumulation of other affective archives (of anger, rage, hatred, grief, pain, fear and bitterness) from the Balkan Wars? Is this testimony in itself a condition for penetrating the other, invisible reality of the fighter's world, in order to problematize the other legacy of this war (the sensitive person who allowed himself to be affected) and its stakes (the dubious values of the modern and the traditional)? His article seeks answers to these questions.

Dimitrova, Snezhana. "Give us the men, let them come and they will find us everything we need" – World War I, women's rebellions and the policies of women's emancipation. – *Sotsiologicheski problemi [Sociological Problems]*, 2018, No. 2, 631–674. (in Bulgarian)

By examining different forms of women's political and civic participation during World War I, this article reveals a different resource of women's agency (and emancipation), namely – the affective environment of women's experience (her pain and her social suffering). By focusing on a specific social phenomenon that women's anger makes publicly visible – corruption (micro- and macro-), it also highlights a new process – "to realize what it is to be a woman", but "what it is to be a man" (beyond the normative horizon of certain socio-gender roles). Revealing why, in the public outburst of their anger (of poor, often poorly educated women), now "the horror of their forced situation grumbles, showing its face" (M. Duras), this study is an attempt to rethink the national modern project, as well as some mechanical and idealistic interpretations (of left and right historiography) regarding the process of political awareness of the new historical subjects: people; workers; women. Therefore, it emphasizes how new co-communities between men and women (crossing gender, social, but also class divisions) are formed differently in resistance to the threatened ontology – what is practically just and what is not; and with this very fact, not only are the moral and ethical boundaries of the then society exposed (insofar as their very crossing mobilizes general

resistance against), but those otherwise clear boundaries are also outlined (between "evil and good"), from which the "new ethical society" emerges for a moment (in which hunger, poor hygiene and death from social diseases - typhus, tuberculosis, alcoholism, are not the natural order of things). Or the text tries, among other things, to show how it is precisely in the differently emancipated woman (an ordinary and often uneducated woman) from her situation (forced passivity and social misery) that her other views of the world are contained.

Dimitrova, Snezhana. Hunger, Diseases, and Bulgarian Women's Revolts (1916-1918), pp. 116–161. In: Wim van Meurs und Wolfgang Höpken (eds). *Der Erste Weltkrieg auf dem Balkan - Geschichtliches Ereignis, Erfahrung und Erinnerung*. Verlag Peter Lang. München, 2018, 279 p.

The study examines the drama of Bulgarian society at war, which plays out in its social world of "grayness and marginality", the world of beings who made their living as hired workers (in the words of Iliya Yanulov, the architect of Bulgarian bourgeois social policy), beings like Jacques Levi and thousands of ordinary Bulgarian, Jewish, Armenian and Gypsy soldiers and their families. Based on numerous Bulgarian archival testimonies, it shows both the difficult social and health condition of significant parts of the population, as well as the efforts of the state to address these problems. The study analyzes the phenomenon of women's rebellions, showing that they are largely due to the new social policies of the state, in which soldiers' wives take on new roles of power. In practice, women's rebellions as symptoms of compromised social peace have an indirect influence (through the moods of the soldiers) precisely on the positions of the high military command. In the summer of 1918, the General Staff, in a letter to the government with a program of measures against the demoralization of the front, proposed actions against corrupt local authorities and insisted that all men fit for military service be mobilized immediately. The study focuses on the efforts of the upper echelons of society to fight for "organizing the home front", which was ultimately lost and led to "political disgrace" for these social classes, which would cast its shadow on Bulgarian society in the form of a civil war.

Dimitrova, Snezhana. "The National Narrative". – In: Bundzhulov, Andrey et al. *Rewritings of the Modern Bulgarian History in High School Textbooks*. Sofia: Ministry of Education, Science and Technology, 1995, 223–249 (in Bulgarian).

The chapter examines the forms of the national narrative in several key textbooks on Bulgarian history intended for secondary schools – by Nikola Stanev from 1929 and 1943, by the "progressive historians" expressing the "People's Democracy" in 1946 (Bozhidar Bozhikov et al.), by historical materialism from 1954 (A. Burmov et al.), by the reformist communist textbook from 1982 (I. Dimitrov et al.), and by the official post-communist textbook from 1993 (G. Bakalov et al.). If Nikola Stanev's texts unfold a narrative of the emancipation of the Bulgarian people, legitimizing its right to unification in Moesia, Thrace, and Macedonia, then the 1946 textbook begins to dissolve national identity in order to create an international one. This process was completed by the textbook of the 1950s, which imposed the dogmas of universal historical materialism. Only after nearly three decades did the textbook of the early 1980s begin to re-establish the national theme as an independent legitimization resource without losing the

dominant role of historical materialist interpretation schemes. The post-communist textbook of 1993 attempted to develop a type of national narrative in which ethnicity was not always brought to the fore, and statehood and state-building played a significant role.

Dimitrova, Snezhana. “We” and “Not-We”: Bulgaria and the Great Powers”. – In: Grekova, Maia, Lilyana Deyanova, Snezhana Dimitrova, Andrey Bundzhulov, Martin Kanushev, Milena Yakimova. *National Identity in a Situation of Transition: Historical Resources*. Sofia: Minerva Philosophical Fund, 1997, 169-198 (in Bulgarian).

Based on the original methodology developed by the authors and which is explained in the first chapter of the book, this text analyzes the construction of common places of memory in the public space of transition, as if no one's, but accessible to all, through the articulated images of the foreign political other from “Duma” and “Democracy”. The text reveals that unlike textbooks, which build the discourse of identity by opposing the other, newspapers articulate the national discourse in a fundamentally different way. In newspapers, the radical distinction and rejection is in relation to the political other, and in textbooks – to the external other. Hence the interest in the image of the geopolitical external other, which the newspapers build, as part of the party strategy of the respective party body to accumulate historical resources for the political elites fighting for power, in the conditions of betting on the future foreign policy orientation of the country in a totally transforming world of disintegration and regrouping of power and capital on a global scale.

Dimitrova, Snezhana. “In the Mirror of Pride and Pain: The Macedonian Question and Bulgarian Nationalism”. In: Grekova, Maia, Lilyana Deyanova, Snezhana Dimitrova, Andrey Bundzhulov, Martin Kanushev, Milena Yakimova. *National Identity in a Situation of Transition: Historical Resources*. Sofia: Filos. Minerva Fund, 1997, 216–253 (in Bulgarian).

A chapter from the same book, this text focuses on the battle of two newspapers – “Democracy” and “Duma” for inheritance rights over the past of Macedonia. The newspaper of the democratic forces, of the new political elites, following its own programmatic logic, was the first to introduce the Macedonian Question into circulation and set the tone and direction in changing the interpretation of the events, personalities and dates of its history. The moments of clash with the interpretative scheme of “Duma” clearly outline the crisis of national identity and direct the attention of the two newspapers to the historical resources for its resolution. The thematization of the Macedonian question on the pages of Bulgarian newspapers began in the first months of 1990 in connection with the attempts to search for a “Macedonian national minority” in Bulgaria. In the resistance against these political advances, the positions of the two newspapers appeared to be close, a closeness that, however, turned out to be illusory and easily cracked and explosive, as became evident when, in February 1990, from the pages of the newspaper “Demokratsia” a writer-politician linked the then state of the Macedonian question with the political legacy of the Bulgarian Communist Party and pointed out its sin against the memory of the ancestors, and thereby practically attacked the resource of the reformist communist discourse for the legitimation strategy of the Bulgarian Socialist Party. The text traces in detail the battle on the pages of the two newspapers until 1997 for the “historical truth” on the Macedonian question and, by analyzing the historical resources introduced by the

confronting party ideologies, reveals how and why the two newspapers intensified the crisis of national identity, characteristic of the transition from socialism and ties to communist regimes and parties to the liberal-capitalist world of the West and NATO. An analysis that also allows for the conclusion that the rewriting of the history of the Macedonian question builds narratives that articulate national identity, where often the pathos of modernization is intertwined with the voices coming from the land, origin and blood.

Dimitrova, Snezhana. On some 'Other Balkan Wars': Bodily experience and historical truth. In: Panitsidis, H., D. Bozhkov, P. Goranov (eds.) *The Body: Variations, Speculations, Doctrines*, Sofia: St. Kliment Ohridski University Press, 2018, 247–315 (in Bulgarian).

Another history of the Balkan Wars is possible, this text insists, because there are other truths about them, archiving in a different depot – the body, whose “disposer” is trauma. With the study of the lived individual experience, the homogeneous reality of history is practically undermined – it increasingly breaks down (in the mode of what has been endured, suffered) into numerous microhistories (the lives of the “elementary particles”, which fit into and express themselves in relation to the great historical narrative). But how, with the introduction of the individual into history through existential categories, access to other historical documents is opened and hence for a new social and cultural history of the war, is the stake of this text.